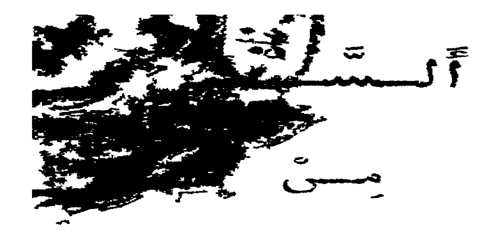

ألسـ [illegible]

من

كتاب القدوري

في الفقه

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمٰنِ ٱلرَّحِيمِ

١. ٱلْجِهَادُ فَرْضٌ عَلَى ٱلْكِفَايَةِ اِذَا أَقَامَ بِهِ فَرِيقٌ مِنَ ٱلنَّاسِ سَقَطَ عَنِ ٱلْبَاقِينَ وَإِنْ لَمْ يَقُمْ بِهِ أَحَدٌ أَثِمَ جَمِيعُ ٱلنَّاسِ بِتَرْكِهِ وَقِتَالُ ٱلْكُفَّارِ وَاجِبٌ وَإِنْ لَمْ يَبْدَؤُونَا۞

٢. وَلَا يَجِبُ ٱلْجِهَادُ عَلَى صَبِيٍّ وَلَا عَبْدٍ وَلَا ٱمْرَأَةٍ وَلَا أَعْمَى وَلَا مُقْعَدٍ وَلَا أَقْطَعَ وَإِذَا هَجَمَ ٱلْعَدُوُّ عَلَى بَلَدٍ وَجَبَ عَلَى جَمِيعِ ٱلْمُسْلِمِينَ ٱلدَّفْعُ تَخْرُجُ ٱلْمَرْأَةُ بِغَيْرِ اِذْنِ زَوْجِهَا وَٱلْعَبْدُ بِغَيْرِ اِذْنِ ٱلْمَوْلَى۞

٣. وَإِذَا دَخَلَ ٱلْمُسْلِمُونَ دَارَ ٱلْحَرْبِ فَحَاصَرُوا مَدِينَةً أَوْ حِصْنًا دَعَوْهُمْ إِلَى ٱلْإِسْلَامِ فَإِنْ أَجَابُوا كَفُّوا عَنْ قِتَالِهِمْ فَإِنِ ٱمْتَنَعُوا دَعَوْهُمْ إِلَى أَدَاءِ ٱلْجِزْيَةِ فَإِنْ بَذَلُوهَا فَلَهُمْ مَا لِلْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى ٱلْمُسْلِمِينَ۞

٤. وَلَا يَجُوزُ أَنْ يُقَاتِلَ مَنْ لَمْ تَبْلُغْهُ دَعْوَةُ ٱلْإِسْلَامِ إِلَّا بَعْدَ أَنْ دَعَوْهُ ✿

٥. وَيَسْتَحِبُّ أَنْ يَدْعُوا مَنْ بَلَغَتْهُ دَعْوَةُ ٱلْإِسْلَامِ وَلَا أَجَابَ ذَلِكَ وَإِنْ أَبَوْا ٱسْتَعَانُوا بِٱللَّهِ عَلَيْهِمْ وَحَارَبُوهُمْ وَنَصَبُوا عَلَيْهِمُ ٱلْمَجَانِيقَ وَحَرَقُوهُمْ وَأَرْسَلُوا عَلَيْهِمُ ٱلْمَاءَ وَقَطَعُوا أَشْجَارَهُمْ وَأَفْسَدُوا زَرْعَهُمْ ✿

٦. وَلَا بَأْسَ بِرَمْيِهِمْ وَإِنْ كَانَ فِيهِمْ مُسْلِمٌ أَسِيرٌ أَوْ تَاجِرٌ وَإِنْ تَتَرَّسُوا بِصِبْيَانِ ٱلْمُسْلِمِينَ أَوْ بِٱلْأَسَارَى لَمْ يَكُفُّوا عَنْ رَمْيِهِمْ وَيَقْصِدُونَ بِٱلرَّمْيِ ٱلْكُفَّارَ ✿

٧. وَلَا بَأْسَ بِإِخْرَاجِ ٱلنِّسَاءِ وَٱلْمَصَاحِفِ مَعَ ٱلْمُسْلِمِينَ إِذَا كَانَ عَسْكَرًا عَظِيمًا يُؤْمَنُ عَلَيْهِ وَيُكْرَهُ إِخْرَاجُ ذَلِكَ فِي سَرِيَّةٍ لَا يُؤْمَنُ عَلَيْهَا وَلَا تُقَاتِلُ ٱلْمَرْأَةُ إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا وَلَا ٱلْعَبْدُ إِلَّا بِإِذْنِ سَيِّدِهِ إِلَّا أَنْ يَهْجُمَ ٱلْعَدُوُّ ✿

٨. وَيَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِينَ أَنْ لَا يَغْدِرُوا وَلَا يَغُلُّوا وَلَا يَمْثُلُوا وَلَا يَقْتُلُوا ٱمْرَأَةً وَلَا شَيْخًا فَانِيًا وَلَا صَبِيًّا وَلَا أَعْمَى وَلَا مُقْعَدًا إِلَّا أَنْ يَكُونَ أَحَدُ هَؤُلَاءِ مِمَّنْ لَهُ رَأْيٌ فِي ٱلْحَرْبِ أَوْ تَكُونَ ٱلْمَرْأَةُ مَلِكَةً وَلَا يَقْتُلُوا مَجْنُونًا ۞

٩. وَإِنْ رَأَى ٱلْإِمَامُ أَنْ يُصَالِحَ أَهْلَ ٱلْحَرْبِ أَوْ فَرِيقًا مِنْهُمْ وَكَانَ فِي ذَلِكَ مَصْلَحَةٌ لِلْمُسْلِمِينَ فَلَا بَأْسَ بِهِ فَإِنْ صَالَحَهُمْ مُدَّةً ثُمَّ رَأَى أَنَّ نَقْضَ ٱلصُّلْحِ أَنْفَعُ نَبَذَ إِلَيْهِمْ وَإِنْ بَدَؤُوا ٱلْخِيَانَةَ قَاتَلَهُمْ وَلَمْ يَنْبِذْ إِلَيْهِمْ إِذَا كَانَ ذَلِكَ بِٱتِّفَاقِهِمْ ۞

١٠. وَإِذَا خَرَجَ عَبِيدُهُمْ إِلَى عَسْكَرِ ٱلْمُسْلِمِينَ فَهُمْ أَحْرَارٌ ۞

١١. وَلَا بَأْسَ أَنْ يَعْلِفَ ٱلْعَسْكَرُ فِي دَارِ ٱلْحَرْبِ وَيَأْكُلُوا مَا وَجَدُوهُ مِنَ ٱلطَّعَامِ وَيَسْتَعْمِلُوا ٱلْحَطَبَ وَيَدَّهِنُوا بِٱلدُّهْنِ

وَيُقَاتِلُوا بِمَا يَجِدُونَهُ مِنَ ٱلسِّلَاحِ كُلُّ ذَلِكَ بِغَيْرِ قِسْمَةٍ وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَبِيعُوا مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً وَلَا مِنْ ذَلِكَ يَتَبَدَّلُونَهُ ۞

.١٢ وَمَنْ أَسْلَمَ مِنْهُمْ أَحْرَزَ بِإِسْلَامِهِ نَفْسَهُ وَأَوْلَادَهُ ٱلصِّغَارَ وَكُلَّ مَالٍ هُوَ فِي يَدِهِ أَوْ فِي يَدِ مُسْلِمٍ أَوْ ذِمِّيٍّ ۞

.١٣ فَإِنْ ظَهَرْنَا عَلَى ٱلدَّارِ فَعَقَارُهُ فَيْءٌ وَزَوْجَتُهُ وَحَمْلُهَا وَأَوْلَادُهُ ٱلْكِبَارُ فَيْءٌ ۞

.١٤ وَلَا يَنْبَغِي أَنْ يُبَاعَ ٱلسِّلَاحُ مِنْ أَهْلِ ٱلْحَرْبِ وَلَا يُجَهَّزُ إِلَيْهِمْ ۞

.١٥ وَلَا يُفَادُونَ بِالْأُسَرَى عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ ٱللَّهُ وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ وَمُحَمَّدٌ رَحِمَهُمَا ٱللَّهُ تُفَادَى بِهِمْ أُسَارَى ٱلْمُسْلِمِينَ وَلَا يَجُوزُ ٱلْمَنُّ عَلَيْهِمْ ۞

.١٦ وَإِذَا فَتَحَ ٱلْإِمَامُ بَلْدَةً عَنْوَةً بِالْخِيَارِ إِنْ شَاءَ قَسَمَهُ بَيْنَ ٱلْغَانِمِينَ وَإِنْ شَاءَ أَقَرَّ أَهْلَهُ عَلَيْهِ وَوَضَعَ عَلَيْهِمُ ٱلْخَرَاجَ

وَهُوَ فِي ٱلْأُسَارَى بِٱلْخِيَارِ إِنْ شَاءَ قَتَلَهُمْ وَإِنْ شَاءَ اسْتَرَقَّهُمْ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَهُمْ أَحْرَارًا ذِمَّةً لِلْمُسْلِمِينَ۞

١٧. وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَرُدَّهُمْ إِلَى دَارِ ٱلْحَرْبِ وَإِذَا أَرَادَ ٱلْعَوْدَ مِنْ دَارِ ٱلْحَرْبِ إِلَى دَارِ ٱلْإِسْلَامِ وَمَعَهُمْ مَوَاشِي فَلَا يَقْدِرُونَ عَلَى نَقْلِهَا إِلَى دَارِ ٱلْإِسْلَامِ ذَبَحُوهَا وَحَرَّقُوهَا وَلَا يَعْقِرُونَهَا وَلَا يَتْرُكُونَهَا وَلَا يَقْسِمُ غَنِيمَةً فِي دَارِ ٱلْحَرْبِ حَتَّى يُخْرِجَهَا إِلَى دَارِ ٱلْإِسْلَامِ وَٱلرِّدْءُ وَٱلْعَسْكَرُ سَوَاءٌ۞

١٨. وَإِذَا لَحِقَهُمُ ٱلْمَدَدُ فِي دَارِ ٱلْحَرْبِ قَبْلَ أَنْ يُخْرِجُوا ٱلْغَنِيمَةَ إِلَى دَارِ ٱلْإِسْلَامِ شَارَكُوهُمْ فِيهَا وَلَا حَقَّ لِأَهْلِ سَاقَةِ ٱلْعَسْكَرِ فِي ٱلْغَنِيمَةِ إِلَّا أَنْ يُقَاتِلُوا۞

١٩. وَإِذَا آمَنَ رَجُلٌ حُرٌّ أَوِ امْرَأَةٌ حُرَّةٌ كَافِرًا أَوْ جَمَاعَةً أَوْ أَهْلَ حِصْنٍ أَوْ مَدِينَةٍ صَحَّ أَمَانُهُ لَمْ يَجُزْ لِأَحَدٍ مِنَ

الْمُسْلِمِينَ قَتْلُهُمْ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي ذَلِكَ مَفْسَدَةٌ فَيَنْبِذُ إِلَيْهِمُ
الْأَمَانَ الْإِمَامُ ۞

٢٠. وَلَا يَجُوزُ أَمَانُ ذِمِّيٍّ وَلَا أَسِيرٍ وَلَا تَاجِرٍ يَدْخُلُ عَلَيْهِمْ
وَلَا يَجُوزُ أَمَانُ الْعَبْدِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُمَا
اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ مَوْلَاهُ فِي الْقِتَالِ وَقَالَ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ
يَصِحُّ أَمَانُهُ ۞

٢١. وَإِذَا غَلَبَ التُّرْكُ عَلَى الرُّومِ فَسَبَوْهُمْ وَأَخَذُوا أَمْوَالَهُمْ
مَلَكُوهَا وَإِنْ غَلَبْنَا عَلَى التُّرْكِ حَلَّ لَنَا مَا نَجِدُهُ مِنْ ذَلِكَ
غَلَبُوا عَلَى أَمْوَالِنَا فَأَحْرَزُوهَا بِدَارِهِمْ مَلَكُوهَا فَإِنْ ظَهَرَ عَلَيْهَا
الْمُسْلِمُونَ فَوَجَدُوهَا قَبْلَ الْقِسْمَةِ فَهِيَ لَهُمْ بِغَيْرِ شَيْءٍ وَإِنْ
وَجَدُوهَا صَاحِبُهَا بَعْدَ الْقِسْمَةِ أَخَذُوهَا بِالْقِيمَةِ إِنْ أَحَبُّوا
وَإِنْ دَخَلَ دَارَ الْحَرْبِ تَاجِرٌ فَاشْتَرَى ذَلِكَ وَأَخْرَجَهُ إِلَى دَارِ

الْإِسْلَامِ فَمَالِكُهُ الْأَوَّلُ بِالْخِيَارِ إِنْ شَاءَ أَخَذَهُ بِالثَّمَنِ الَّذِي اشْتَرَاهُ التَّاجِرُ بِهِ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ ✿

٢٢. وَلَا يَمْلِكُ عَلَيْنَا أَهْلُ الْحَرْبِ بِالْغَلَبَةِ مُدَبَّرِينَا وَأُمَّهَاتِ أَوْلَادِنَا وَمُكَاتَبِينَا وَأَحْرَارَنَا وَنَمْلِكُ عَلَيْهِمْ جَمِيعَ ذَلِكَ ✿

٢٣. وَإِذَا أَبَقَ عَبْدٌ مُسْلِمٌ إِلَى دَارِ الْحَرْبِ فَدَخَلَ إِلَيْهِمْ فَأَخَذُوهُ لَمْ يَمْلِكُوهُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَقَالَا يَمْلِكُونَهُ وَإِنْ نَدَّ بَعِيرٌ إِلَيْهِمْ فَأَخَذُوهُ مَلَكُوهُ ✿

٢٤. وَإِذَا لَمْ يَكُنْ لِلْإِمَامِ حَمُولَةٌ يَحْمِلُ عَلَيْهَا الْغَنَائِمَ ثُمَّ قَسَمَهَا بَيْنَ الْغَانِمِينَ قِسْمَةَ إِيدَاعٍ لِيَحْمِلُوهَا إِلَى دَارِ الْإِسْلَامِ ثُمَّ يَرْتَجِعُهَا مِنْهُمْ فَيَقْسِمُهَا ✿

٢٥. وَلَا يَجُوزُ بَيْعُ الْغَنَائِمِ قَبْلَ الْقِسْمَةِ وَمَنْ مَاتَ مِنَ الْغَانِمِينَ فِي دَارِ الْحَرْبِ فَلَا حَقَّ لَهُ فِي الْغَنِيمَةِ وَمَنْ مَاتَ مِنْهُمْ بَعْدَ إِخْرَاجِهَا إِلَى دَارِ الْإِسْلَامِ فَنَصِيبُهُ لِوَرَثَتِهِ ✿

٢٦. وَلَا بَأْسَ بِأَنْ يُنَفِّلَ ٱلْإِمَامُ فِي حَالِ ٱلْقِتَالِ وَيُحَرِّضَ بِٱلتَّنْفِيلِ عَلَى ٱلْقِتَالِ فَيَقُولَ مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا فَلَهُ سَلَبُهُ أَوْ يَقُولَ لِسَرِيَّةٍ قَدْ جَعَلْتُ لَكُمُ ٱلرُّبْعَ بَعْدَ ٱلْخُمْسِ وَلَا يُنَفِّلُ بَعْدَ إِخْرَاجِ ٱلْغَنِيمَةِ إِلَّا مِنَ ٱلْخُمْسِ۞

٢٧. وَإِذَا لَمْ يَجْعَلِ ٱلسَّلَبَ لِلْقَاتِلِ فَهُوَ مِنْ جُمْلَةِ ٱلْغَنِيمَةِ وَٱلْقَاتِلُ وَغَيْرُهُ فِي ذٰلِكَ سَوَآءٌ۞

٢٨. وَٱلسَّلَبُ مَا عَلَى ٱلْمَقْتُولِ مِنْ ثِيَابِهِ وَسِلَاحِهِ وَمَرْكَبِهِ۞

٢٩. وَإِذَا خَرَجَ ٱلْمُسْلِمُونَ مِنْ دَارِ ٱلْحَرْبِ لَمْ يَجُزْ أَنْ يَعْلِفُوا مِنَ ٱلْغَنِيمَةِ وَلَا يَأْكُلُوا مِنْهَا۞

٣٠. وَمَنْ فَضَلَ مَعَهُ عَلَفٌ أَوْ طَعَامٌ رَدَّهُ إِلَى ٱلْغَنِيمَةِ۞

٣١. وَيَقْسِمُ ٱلْإِمَامُ ٱلْغَنِيمَةَ وَيُخْرِجُ خُمْسَهَا وَيَقْسِمُ ٱلْأَرْبَعَةَ ٱلْأَخْمَاسَ بَيْنَ ٱلْغَانِمِينَ لِلْفَارِسِ سَهْمَانِ وَلِلرَّاجِلِ سَهْمٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَقَالَا أَبُو يُوسُفَ وَمُحَمَّدٌ رَحِمَهُمَا ٱللّٰهُ لِلْفَارِسِ ثَلٰثَةُ أَسْهُمٍ

وَلِلرَّاجِلِ سَهْمٌ وَاحِدٌ وَلَا يُسْهَمُ إِلَّا لِفَرَسٍ وَاحِدٍ وَٱلْبِرْذَوْنُ وَٱلْعِتَاقُ سَوَآءٌ وَلَا يُسْهَمُ لِرَاحِلَةٍ وَلَا بَغْلٍ۞

٣٢. وَمَنْ دَخَلَ دَارَ ٱلْحَرْبِ فَارِسًا فَنَفَقَ فَرَسُهُ ٱسْتَحَقَّ سَهْمَ فَرِسٍ وَمَنْ دَخَلَ رَاجِلًا فَٱشْتَرَى فَرَسًا إِسْتَحَقَّ سَهْمَ رَاجِلٍ۞

٣٣. وَلَا يُسْهَمُ لِمَمْلُوكٍ وَلَا ٱمْرَأَةٍ وَلَا ذِمِّيٍّ وَلَا صَبِيٍّ وَلَكِنْ يُرْضَى لَهُمْ عَلَى حَسْبِمَا يَرَى ٱلْإِمَامُ۞

٣٤. وَأَمَّا ٱلْخُمُسُ فَيُقْسَمُ عَلَى ثَلَثَةِ أَسْهُمٍ لِلْيَتَامَى سَهْمٌ وَسَهْمٌ لِلْمَسَاكِينِ وَسَهْمٌ لِأَبْنَاءِ ٱلسَّبِيلِ يَدْخُلُ فُقَرَاءُ ذَوِي ٱلْقُرْبَى فِيهِمْ وَيُقَدَّمُونَ وَلَا يُدْفَعُ إِلَى أَغْنِيَاءِهِمْ شَيْءٌ وَأَمَّا ذِكْرُ ٱللَّهِ تَعَالَى فِي ٱلْخُمُسِ فَإِنَّمَا هُوَ لِٱفْتِتَاحِ ٱلْكَلَامِ تَبَرُّكًا بِٱسْمِهِ وَسَهْمُ ٱلنَّبِيِّ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَقَطَ بِمَوْتِهِ كَمَا سَقَطَ ٱلصَّفِيُّ ٱلَّذِي يَخْتَارُهُ ٱلنَّبِيُّ وَمِنْهُمْ ذَوُو ٱلْقُرْبَى كَانُوا يَسْتَحِقُّونَ فِي زَمَنِ ٱلنَّبِيِّ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِٱلنُّصْرَةِ وَبَعْدَهُ بِٱلْفَقْرِ۞

٣٥. وَإِذَا دَخَلَ ٱلْوَاحِدُ وَٱلِاثْنَانِ دَارَ ٱلْحَرْبِ مُغِيرِينَ بِغَيْرِ إِذْنِ ٱلْإِمَامِ فَأَخَذُوا شَيْئًا لَمْ يُخَمَّسْ وَإِذَا دَخَلَ جَمَاعَةٌ لَهَا مَنَعَةٌ فَأَخَذُوا شَيْئًا خُمِّسَ وَإِنْ لَمْ يَأْذَنْ لَهُمُ ٱلْإِمَامُ۞

٣٦. وَإِذَا دَخَلَ ٱلْمُسْلِمُ دَارَ ٱلْحَرْبِ تَاجِرًا لَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتَعَرَّضَ بِشَيْءٍ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَلَا مِنْ دِمَائِهِمْ وَإِنْ غَدَرَ بِهِمْ فَأَخَذَ شَيْئًا وَخَرَجَ بِهِ مَلَكَهُ مِلْكًا مَحْظُورًا وَيُؤْمَرُ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِهِ۞

٣٧. وَإِذَا دَخَلَ ٱلْحَرْبِيُّ إِلَيْنَا مُسْتَأْمِنًا لَمْ يُمَكَّنْ أَنْ يُقِيمَ فِي دَارِنَا سَنَةً وَيَقُولُ لَهُ ٱلْإِمَامُ إِنْ أَقَمْتَ تَمَامَ ٱلسَّنَةِ وُضِعَتْ عَلَيْكَ ٱلْجِزْيَةُ وَإِنْ أَقَامَ أُخِذَتْ مِنْهُ ٱلْجِزْيَةُ وَصَارَ ذِمِّيًّا لَمْ يُتْرَكْ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى دَارِ ٱلْحَرْبِ وَإِنْ عَادَ إِلَى دَارِ ٱلْحَرْبِ وَتَرَكَ وَدِيعَةً عِنْدَ مُسْلِمٍ أَوْ ذِمِّيٍّ أَوْ دَيْنًا فِي ذِمَّتِهِمْ فَقَدْ صَارَ دَمُهُ مُبَاحًا بِٱلْعَوْدِ وَمَا فِي دَارِ ٱلْإِسْلَامِ مِنْ مَالِهِ عَلَى خَطَرٍ فَإِنْ أُسِرَ أَوْ قُتِلَ سَقَطَتْ دُيُونُهُ وَصَارَتِ ٱلْوَدِيعَةُ فَيْئًا وَمَا أُوجِفَ عَلَيْهِ

ٱلْمُسْلِمُونَ مِنْ أَمْوَالِ أَهْلِ ٱلْحَرْبِ بِغَيْرِ قِتَالٍ يُصْرَفُ فِي مَصَالِحِ ٱلْمُسْلِمِينَ كَمَا يُصْرَفُ ٱلْخَرَاجُ۞

٣٨. وَأَرْضُ ٱلْعَرَبِ كُلُّهَا أَرْضُ عُشْرٍ وَهِيَ مِنَ ٱلْعُذَيْبِ إِلَى أَقْصَى حَجْرٍ بِٱلْيَمَنِ وَمِنْ مَهْرَةٍ إِلَى حَدِّ ٱلشَّأْمِ وَٱلسَّوَادُ أَرْضُ خَرَاجٍ وَهِيَ مَا بَيْنَ ٱلْعُذَيْبِ إِلَى عَقَبَةِ حُلْوَانَ وَمِنَ ٱلْعَلْثِ إِلَى عَبَّادَانِ وَأَرْضُ السَّوَادِ مَمْلُوكَةٌ لِأَهْلِهَا يَجُوزُ بَيْعُهُمْ لَهَا وَتَصَرُّفُهُمْ فِيهَا۞

٣٩. وَكُلُّ أَرْضٍ أَسْلَمَ أَهْلُهَا أَوْ فُتِحَتْ عَنْوَةً وَقُسِمَتْ بَيْنَ ٱلْغَانِمِينَ فَهِيَ أَرْضُ ٱلْعُشْرِ وَكُلُّ أَرْضٍ فُتِحَتْ عَنْوَةً وَأُقِرَّ أَهْلُهَا عَلَيْهَا فَهِيَ أَرْضُ خَرَاجٍ۞

٤٠. وَمَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا فَهِيَ عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ ٱللّٰهُ مُعْتَبَرَةٌ بِحَيِّزِهَا وَإِنْ كَانَتْ مِنْ حَيِّزِ أَرْضِ ٱلْخَرَاجِ فَهِيَ خَرَاجِيَّةٌ فَإِنْ كَانَتْ مِنْ حَيِّزِ أَرْضِ ٱلْعُشْرِ

فَهِىَ عُشْرِيَّةٌ وَٱلْبَصْرَةُ عِنْدَهُ عُشْرِيَّةٌ بِإِجْمَاعِ ٱلصَّحَابَةِ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ۞

٤١. وَقَالَ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ ٱللَّهُ إِنْ أَحْيَاهَا بِبِئْرٍ حَفَرَهَا أَوْ عَيْنٍ ٱسْتَخْرَجَهَا أَوْ بِمَاءِ دِجْلَةٍ وَٱلْفُرَاتِ وَٱلْأَنْهَارِ ٱلْعِظَامِ ٱلَّتِى لَا يَمْلِكُهَا أَحَدٌ فَهِىَ عُشْرِيَّةٌ وَإِنْ أَحْيَاهَا بِمَاءِ ٱلْأَنْهَارِ ٱلَّتِى ٱحْتَفَرَهَا ٱلْأَعَاجِمُ مِثْلَ نَهْرِ ٱلْمَلِكِ وَنَهْرِ يَزْدَجِرْدَ فَهِىَ خَرَاجِيَّةٌ۞

٤٢. وَٱلْخَرَاجُ ٱلَّذِى وَضَعَهُ عُمَرُ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُ عَلَى ٱلسَّوَادِ مِنْ كُلِّ جَرِيبٍ يَبْلُغُهُ ٱلْمَاءُ قَفِيزٌ هَاشِمِىٌّ وَهُوَ ٱلصَّاعُ وَدِرْهَمٌ وَمِنْ جَرِيبِ ٱلرَّطْبَةِ خَمْسَةُ دَرَاهِمَ وَمِنْ جَرِيبِ ٱلْكَرْمِ ٱلْمُتَّصِلِ وَٱلنَّخْلِ ٱلْمُتَّصِلِ عَشَرَةُ دَرَاهِمَ وَمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ ٱلْأَصْنَافِ يُوضَعُ عَلَيْهَا بِحَسْبِ ٱلطَّاقَةِ وَإِنْ لَمْ تُطِقْ نَقَصَهُ ٱلْإِمَامُ۞

٤٣. وَإِنْ غَلَبَ عَلَى أَرْضِ ٱلْخَرَاجِ ٱلْمَاءُ وَٱنْقَطَعَ عَنْهَا وَٱصْطَلَمَ ٱلزَّرْعَ آفَةٌ فَلَا خَرَاجَ عَلَيْهِمْ وَإِنْ عَطَّلَهَا صَاحِبُهَا فَعَلَيْهِ ٱلْخَرَاجُ۞

٤٤. وَمَنْ أَسْلَمَ مِنْ أَهْلِ ٱلْخَرَاجِ أُخِذَ مِنْهُ ٱلْخَرَاجُ عَلَى حَالِهِ ۞

٤٥. وَيَجُوزُ أَنْ يَشْتَرِيَ ٱلْمُسْلِمُ أَرْضَ ٱلْخَرَاجِ مِنَ ٱلذِّمِّيِّ وَيُوخَذُ مِنْهُ ٱلْخَرَاجُ وَلَا عُشْرَ فِي ٱلْخَارِجِ مِنْ أَرْضِ ٱلْخَرَاجِ ۞

٤٦. وَٱلْجِزْيَةُ عَلَى ضَرْبَيْنِ جِزْيَةٌ تُوضَعُ بِٱلتَّرَاضِي وَٱلصُّلْحِ فَتُقَدَّرُ بِحَسْبِ مَا يَقَعُ عَلَيْهِ ٱلْاِتِّفَاقُ ۞

٤٧. وَٱلْجِزْيَةُ يَبْتَدِءُ ٱلْإِمَامُ وَضْعَهَا إِذَا غَلَبَ ٱلْإِمَامُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ وَأَقَرَّهُمْ عَلَى أَمْلَاكِهِمْ فَيَضَعُ عَلَى ٱلْغَنِيِّ ٱلظَّاهِرِ ٱلْغِنَا فِي كُلِّ سَنَةٍ ثَمَانِيَةً وَأَرْبَعِينَ دِرْهَمًا وَيَأْخُذُ مِنْهُ فِي كُلِّ شَهْرٍ أَرْبَعَةَ دَرَاهِمَ وَعَلَى مُتَوَسِّطِ ٱلْحَالِ أَرْبَعَةً عِشْرِينَ دِرْهَمًا فِي كُلِّ شَهْرٍ دِرْهَمَيْنِ وَعَلَى ٱلْفَقِيرِ ٱلْمُعْتَمِلِ اِثْنَيْ عَشَرَ دِرْهَمًا فِي كُلِّ شَهْرٍ دِرْهَمًا ۞

٤٨. وَتُوضَعُ ٱلْجِزْيَةُ عَلَى أَهْلِ ٱلْكِتَابِ وَعَلَى ٱلْمَجُوسِيِّ

وَعَبَدَةِ ٱلْأَوْثَانِ مِنَ ٱلْعَجَمِ وَلَا تُوضَعُ عَلَى عَبَدَةِ ٱلْأَوْثَانِ مِنَ ٱلْعَرَبِ وَلَا ٱلْمُرْتَدِّينَ ۞

.٤٩ وَلَا جِزْيَةَ عَلَى ٱمْرَأَةٍ وَلَا صَبِيٍّ وَلَا زَمِنٍ وَلَا أَعْمَى وَلَا فَقِيرٍ غَيْرَ مُعْتَمِلٍ وَلَا عَلَى ٱلرُّهْبَانِ ٱلَّذِينَ لَا يُخَالِطُونَ ٱلنَّاسَ ۞

.٥٠ وَمَنْ أَسْلَمَ وَعَلَيْهِ جِزْيَةٌ سَقَطَتْ عَنْهُ ۞

.٥١ وَإِنِ ٱجْتَمَعَ حَوْلَانِ عَلَيْهِ تَدَاخَلَتِ ٱلْجِزْيَتَانِ ۞

.٥٢ وَلَا يَجُوزُ إِحْدَاثُ بِيعَةٍ وَلَا كَنِيسَةٍ فِي دَارِ ٱلْإِسْلَامِ وَإِذَا ٱنْهَدَمَتِ ٱلْكَنَائِسُ وَٱلْبِيَعُ ٱلْقَدِيمَةُ أَعَادُوهَا ۞

.٥٣ وَيُؤْخَذُ أَهْلُ ٱلذِّمَّةِ بِٱلتَّمَيُّزِ عَنِ ٱلْمُسْلِمِينَ فِي زِيِّهِمْ وَمَرَاكِبِهِمْ وَسُرُوجِهِمْ وَقَلَانِسِهِمْ وَلَا يَرْكَبُونَ ٱلْخَيْلَ وَلَا يَحْمِلُونَ ٱلسِّلَاحَ ۞

.٥٤ وَمَنِ ٱمْتَنَعَ مِنْ أَدَاءِ ٱلْجِزْيَةِ أَوْ قَتَلَ مُسْلِمًا أَوْ سَبَّ

ٱلنَّبِىَّ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ زَنَى بِمُسْلِمَةٍ لَمْ يَنْتَقِضْ عَهْدُهُ وَلَا يَنْتَقِضُ ٱلْعَهْدُ إِلَّا إِنْ يَلْحَقَ بِدَارِ ٱلْحَرْبِ أَوْ يَغْلِبُوا عَلَى مَوْضِعٍ فَيُحَارِبُونَا ۞

٥٥. وَإِذَا ٱرْتَدَّ ٱلْمُسْلِمُ مِنَ ٱلْإِسْلَامِ عُرِضَ عَلَيْهِ ٱلْإِسْلَامُ وَإِنْ كَانَتْ لَهُ شُبْهَةٌ كُشِفَ لَهُ وَيُحْبَسُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَإِنْ أَسْلَمَ وَإِلَّا قُتِلَ فَإِنْ قَتَلَهُ قَاتِلٌ قَبْلَ عَرْضِ ٱلْإِسْلَامِ عَلَيْهِ كُرِهَ لَهُ ذَلِكَ وَلَا شَىْءَ عَلَى ٱلْقَاتِلِ ۞

٥٦. وَأَمَّا ٱمْرَأَةٌ إِذَا ٱرْتَدَّتْ فَلَا تُقْتَلُ وَلَكِنَّ تُحْبَسُ حَتَّى تُسْلِمَ ۞

٥٧. وَيَزُولُ مِلْكُ ٱلْمُرْتَدِّ عَنْ أَمْوَالِهِ بِرِدَّتِهِ فَإِنْ أَسْلَمَ عَادَتْ عَلَى حَالِهَا ۞

٥٨. وَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ عَلَى رِدَّتِهِ ٱنْتَقَلَ مَا ٱكْتَسَبَهُ فِى حَالِ إِسْلَامِهِ إِلَى وَرَثَتِهِ ٱلْمُسْلِمِينَ وَكَانَ مَا ٱكْتَسَبَهُ فِى حَالِ رِدَّتِهِ فَيْأً ۞

٥٩. وَإِنْ لَحِقَ بِدَارِ ٱلْحَرْبِ مُرْتَدًّا فَحَكَمَ ٱلْحَاكِمُ بِلَحَاقِهِ عَتَقَ مُدَبَّرُوهُ وَأُمَّهَاتُ أَوْلَادِهِ وَحَلَّتْ ٱلدُّيُونُ ٱلَّتِي عَلَيْهِ وَنَقَلَ مَا ٱكْتَسَبَهُ فِي حَالِ ٱلْإِسْلَامِ إِلَى وَرَثَتِهِ ٱلْمُسْلِمِينَ وَتُقْضَى ٱلدُّيُونُ ٱلَّتِي لَزِمَتْهُ فِي حَالِ ٱلْإِسْلَامِ مِمَّا ٱكْتَسَبَهُ فِي حَالِ ٱلْإِسْلَامِ وَمَا لَزِمَهُ مِنَ ٱلدُّيُونِ فِي حَالِ رِدَّتِهِ مِمَّا ٱكْتَسَبَهُ فِي حَالِ رِدَّتِهِ ۞

٦٠. وَمَا بَاعَهُ أَوْ ٱشْتَرَاهُ أَوْ تَصَرَّفَ فِيهِ مِنْ أَمْوَالِهِ فِي حَالِ رِدَّتِهِ مَوْقُوفٌ فَإِنْ أَسْلَمَ صَحَّتْ عُقُودُهُ وَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ أَوْ لَحِقَ بِدَارِ ٱلْحَرْبِ بَطَلَتْ عُقُودُهُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَإِنْ عَادَ ٱلْمُرْتَدُّ بَعْدَ ٱلْحُكْمِ بِلَحَاقِهِ إِلَى دَارِ ٱلْإِسْلَامِ مُسْلِمًا فَمَا وَجَدَهُ فِي يَدِ وَرَثَتِهِ مِنْ مَالِهِ بِعَيْنِهِ أَخَذَهُ وَٱلْمُرْتَدَّةُ إِذَا تَصَرَّفَتْ فِي مَالِهَا فِي حَالِ رِدَّتِهَا جَازَ تَصَرُّفُهَا ۞

٦١. وَنَصَارَى بَنِي تَغْلِبَ يُؤْخَذُ مِنْ أَمْوَالِهِمْ ضِعْفُ مَا

يُؤْخَذُ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ مِنَ ٱلزَّكَوةِ وَيُؤْخَذُ مِنْ نِسَايِهِمْ وَلَا
يُؤْخَذُ مِنْ صُبْيَانِهِمْ وَمَا جَبَاهُ ٱلْإِمَامُ مِنَ ٱلْخَرَاجِ وَمِنْ أَمْوَالِ
بَنِي تَغْلِبِ وَمَا أَهْدَاهُ أَهْلُ ٱلْحَرْبِ إِلَى ٱلْإِمَامِ وَٱلْجِزْيَةُ
تُصْرَفُ فِي مَصَالِحِ ٱلْمُسْلِمِينَ فَيُسَدُّ ٱلثُّغُورُ وَتُبْنَى ٱلْقَنَاطِرُ
وَٱلْجُسُورُ وَيُعْطَى قُضَاةُ ٱلْمُسْلِمِينَ وَعُمَّالُهُمْ وَعُلَمَآءُهُمْ مِنْهُ مَا
يَكْفِيهِمْ وَتُدْفَعُ مِنْهُ أَرْزَاقُ ٱلْمُقَاتِلَةِ وَذَرَارِيهِمْ ۞

٦٣. وَإِذَا يَغْلِبُ قَوْمٌ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ عَلَى بَلَدٍ وَخَرَجُوا عَنْ
طَاعَةِ ٱلْإِمَامِ دَعَاهُمْ إِلَى ٱلْعَوْدِ إِلَى ٱلْجَمَاعَةِ وَكَشَفَ شُبْهَتَهُمْ
وَلَا يَبْدَءُهُمْ بِٱلْقِتَالِ حَتَّى يَبْدَؤُوهُ فَإِنْ بَدَأُو قَاتَلَهُمْ حَتَّى يُفَرِّقَ
جَمْعَهُمْ فَإِنْ كَانَتْ لَهُمْ فِيَةٌ أَجْهَزَ عَلَى جَرِيحِهِمْ وَأَتْبَعَ
مُوَلِّيهِمْ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُمْ فِيَةٌ لَمْ يَجْهَزْ عَلَى جَرِيحِهِمْ
وَلَمْ يَتْبَعْ مُوَلِّيهِمْ وَلَا يَسْبِي لَهُمْ ذُرِّيَةً وَلَا يَغْنَمُ لَهُمْ
مَالاً ۞

٦٣. وَلَا بَأْسَ أَنْ تقَاتِلُوا بِسِلَاحِهِمْ إِنِ ٱحْتَاجَ ٱلْمُسْلِمُونَ إِلَيْهِ ۞

٦٤. وَيَحْبِسُ ٱلْإِمَامُ أَمْوَالَهُمْ وَلَا يَرُدُّهَا عَلَيْهِمْ وَلَا يَقْسِمُهَا حَتَّى يَتُوبُوا وَيَرُدُّهَا عَلَيْهِمْ ۞

٦٥. وَمَا جَبَاهُ أَهْلُ ٱلْبَغْيِ مِنَ ٱلْبِلَادِ ٱلَّتِي غَلَبُوا عَلَيْهَا مِنَ ٱلْخَرَاجِ وَٱلْعُشْرِ لَمْ يَأْخُذْهُ ٱلْإِمَامُ ثَانِيًا فَإِنْ كَانُوا صَرَفُوهُ فِي حَقِّهِ أَجْزَأَ مَنْ أُخِذَ مِنْهُ وَإِنْ لَمْ يَكُونُوا صَرَفُوهُ فِي حَقِّهِ أَفْتَى أَهْلَهُ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ ٱللّٰهِ تَعَالَى ۞

مِنْ كِتَابِ ذَخِيرَةِ ٱلْمُلُوكِ

لِسَيِّدِ عَلِيِّ ٱلْهَمَدَانِي

قُدِّسَ سِرُّهُ

هَذِهِ هِيَ ٱلشَّرَايِطُ ٱلَّتِي كَتَبَهَا عُمَرُ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ فِي وَصِيَّتِهِ فِي حَقِّ أَهْلِ ٱلذِّمَّةِ حَتَّى أَبَاحَ دَمُهُمْ وَمَالُهُمْ إِذَا أَخْلَفُوهَا ۞

ٱلْأَوَّلُ أَنْ لَا يُحْدِثُوا بِبِيعَةٍ وَلَا كَنِيسَةٍ فِي دَارِ ٱلْإِسْلَامِ ۞

ٱلثَّانِيُّ أَنْ لَا يُجَدِّدُوا مَا ٱنْهَدَمَ ۞

ٱلثَّالِثُ أَنْ لَا يَمْنَعُوا ٱلْمُسَافِرِينَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ أَنْ لَا يَنْزِلُوا فِيهَا ۞

الرَّابِعُ أَنْ لَا يُقَصِّرُوا فِي ضِيَافَةِ الْمُسْلِمِينَ إِلَى ثَلَثَةِ أَيَّامٍ ۞

الْخَامِسُ أَنْ لَا يَتَجَسَّسُوا أَحْوَالَ الْمُسْلِمِينَ وَيُخْبِرُوا إِلَى أَهْلِ الْكُفْرِ ۞

السَّادِسُ أَنْ لَا يَمْنَعُوا مَنْ يُرِيدُ الْإِسْلَامَ مِنْ أَقَارِبِهِمْ ۞

السَّابِعُ أَنْ يَحْتَرِمُوا الْمُسْلِمِينَ ۞

الثَّامِنُ أَنْ يَتْرُكُوا مَجَالِسَهُمْ إِلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ إِذَا حَضَرُوا وَهُمْ مَجَالِسُهُمْ ۞

التَّاسِعُ أَنْ لَا يَتَشَبَّهُوا فِي لِبَاسِهِمْ وَزِينَتِهِمْ ۞

الْعَاشِرُ أَنْ لَا يَتَسَمَّوْا بِأَسْمَاءِ الْمُسْلِمِينَ ۞

الْحَادِيَ عَشَرَ أَنْ لَا يَرْكَبُوا عَلَى فَرَسٍ مُسَرَّجٍ وَمُلَجَّمٍ ۞

الثَّانِيَ عَشَرَ أَنْ لَا يَحْمِلُوا ٱلْقِسِيَّ وَٱلسِّهَامَ وَٱلسُّيُوفَ وَأَمْثَالَ ذَلِكَ۞

الثَّالِثَ عَشَرَ أَنْ لَا يَلْبِسُوا خَاتِمًا لَهُ فَصٌّ أَوْ نَقْشٌ۞

الرَّابِعَ عَشَرَ أَنْ لَا يَبِيعُوا ٱلْخَمْرَ وَلَا يَشْرَبُوهَا عَلَانِيَةً۞

الخَامِسَ عَشَرَ أَنْ يَتْرُكُوا لِبَاسَ أَهْلِ ٱلشِّرْكِ۞

السَّادِسَ عَشَرَ أَنْ لَا يُظْهِرُوا ٱلرُّسُومَ وَٱلْعَادَاتِ ٱلْجَارِيَةَ بَيْنَ أَهْلِ ٱلشِّرْكِ۞

السَّابِعَ عَشَرَ أَنْ لَا يَبِيعُوا ٱلدَّارَ وَمَسَاكِنَ فِي جِوَارِ ٱلْمُسْلِمِينَ۞

الثَّامِنَ عَشَرَ أَنْ لَا يَدْفِنُوا مَوَاتِيَهُمْ قَرِيبًا عَنْ مَقَابِرِ ٱلْمُسْلِمِينَ۞

التَّاسِعَ عَشَرَ أَنْ لَا يَصِيحُوا عِنْدَ مُصِيبَتِهِمْ وَأَنْ لَا يَبْكُوا صِرَاخًا عِنْدَ مَوْتِ أَقَارِبِهِمْ۞

الْعَشْرُونَ أَنْ لَا يَشْتَرُوا عَبِيدًا مُسْلِمِينَ ۞

ثُمَّ قَالَ فِي آخِرِ ٱلْوَصِيَّةِ فَإِنْ خَالَفُوا مِمَّا شَرَطُوهُ فَلَا دِيَةَ

لَهُمْ وَقَدْ حَلَّ لِلْمُسْلِمِينَ دَمُهُمْ ۞

وَضَعَ Posuit, collocavit, imposuit.

وَفِقَ Conveniens, aptum, utile fuit aliquid. VIII. اِتَّفَقَ Convenit, consensit, concordavit, conspiravit.

اِتِّفَاقٌ *Nom. act. Conj.* VIII. Convenientia, concordia, consensus.

وَقَفَ Stetit, constitit; *it.* suspensum mansit quid.

مَوْقُوفٌ Quod suspensum manet.

وَلَدَ Peperit *mulier*, procreavit, genuit *vir*.

وَلَدٌ *Pl.* أَوْلَادٌ Natus, filius, proles.

وَلِيَ *Fut.* يَلِي Amicus et adjutor fuit, propinquus fuit; *it.* praefuit, *vel simpliciter*, *vel cca*, *vel cc* عَلَى; administravit rexitque *urbem praefectus*, *cca.* II. Tergum vertit capiens fugam.

مَوْلًى Rex, princeps, dominus.

ي

يَتِمَ Parentibus destitutus fuit puer.

يَتِيمٌ *Pl.* أَيْتَامٌ, يَتَامَى Pupillus, orphanus.

يَدٌ Manus.

يَجِبُ vid. وَجَبَ.

يَزْدَجَرْدُ Nomen proprium *plurium regum Persiae e dynastia Sassanidarum, qui inde ab ineunte Sec. III. p. C. n. usque ad medium VII. imperium Persicum tenuerunt.*

يَمَنٌ Pars dextra, latus dextrum, tractus ad dextram; *hinc pec. praemisso* آل, regio quae ad dextram, i. e. ad meridiem est, Arabia australis (*opposit.* τῷ شَآمٌ *quod vid.*), nobis *Iemen* dicta.

يُوسُفُ Nomen propr. viri; Iosephus. De Abu-Iosepho *vid. not. ad vers. lat. p.* 4.

LIPSIAE, LITTERIS GUILIELMI HAACK

هَدَمَ *Fut. I.* Diruit, evertit, destruxit *rem.* VII. Corruit, collapsa est *domus.*

هَدَى *Fut. I.* Recte duxit. IV. Attulit obtulitque *donum.*

هَشِمٌ Liberalis, beneficus. هَاشِمٌ *Nom. propr. viri, pec. abavi Mohammedis.*

هَاشِمِىٌّ Ad Haschemum pertinens.

هَمَدَان Nomen proprium urbis Iracae Persicae, Veterum Ecbatana; *vid. libr. nostr. Handbuch der bibl. Alterthumsk.* P. I. Vol. I. p. 282.

هَمَدَانِىٌّ Qui Hamadanae est natus; *cognomen scriptoris cujusdam Arabici*, Sejid Ali *nomine*, *de quo vid. Praefat.*

و

وَثَنٌ *Pl.* أَوْثَان Idolum.

وَجَبَ *Fut.* يَجِبُ Necessaria fuit res, necesse fuit quid agere *vel* pati, *cc* ب *p*, *vel c* عَلَى *p et c* أَنْ *Verbi.*

وَاجِبٌ Necessarium, opus necessariae observationis.

وَجَدَ *Fut.* يَجِدُ, تَجِدُ Invenit, reperit.

وَجَفَ Incitatiore gressu incessit *camelus.* IV. Admovere, adducere, adigere *camelos.*

وَدَعَ Posuit, collocavit, deposuit. IV. Deposuit *rem*, servandam dedit.

وَدِيعَةٌ Depositum, res quae alicui custodienda traditur.

اِيدَاعٌ *Nom. act.* IV. Depositum.

وَرِثَ Haereditate accepit, haeres evasit.

وَارِثٌ *Pl.* وَرَثَةٌ Haeres.

وَسَطَ In medio fuit. V. Medius, mediocris evasit.

وَصَلَ Iunxit, copulavit; *it.* conjunctus ei fuit. VIII. اِتَّصَلَ Conjuncta fuit *res rei*, contiguus *et* continuus fuit.

مُتَّصِلٌ *Partic.* VIII. Conjunctus, continuus.

وَصَّى II. Praecepit, commendavit.

وَصِيَّةٌ Praeceptum, mandatum, testamentum.

نِسَاءٌ Mulieres, *caret suo Singulari, pro quo* اِمْرَأَةٌ *usurpatur.*

نَصَبَ *Fut. O.* Posuit, extulit, elevavit, erectum constituit.

نَصِيبٌ Pars, portio.

نَصَرَ *Fut. O.* Iuvit, defendit, vindicavit.

نَصْرَةٌ Auxilium, defensio, victoria.

نَصَارَى *et* نَصْرَانِى Nazarethani, i. e. Christiani.

نَفَعَ Profuit, usui fuit. IV. id.

نَفَقَ *Fut. A.* Interiit, periit.

نَفَلَ Largitus aut bene meritus fuit, donavitque plus quam deberet, *ccap; it.* totam assignavit *dux militibus* deditque reportatam praedam. II. Praedâ *aut* munere donavit. V. Majorem cepit acquisitae praedae portionem *prae sociis, cc* على *p.*

نَقَشَ Pinxit, *vel* figuris tantum, *vel* etiam coloribus; *it.* variegavit, et ita elaboravit quid, sculpsit, scalpsit, caelavit.

نَقْشٌ Pictura, sculptura.

نَقَصَ Imminutus fuit, decrementum, detrimentum cepit, defecit; *et transit.* imminuit, detrimento affecit.

نَقَضَ Dissolvit, rupit *pactum,* violavit foedus. VIII. Violatum est *pactum.*

نَقْضٌ Dissolvendi actio.

نَقَلَ Transportavit, deportavit.

نَهْرٌ *Pl.* أَنْهَارٌ *Fluvius.* نَهْرُ ٱلْمَلِكِ Fluvius regius, *nomen canalis ex Euphrate in Tigridem exeuntis, haud procul a Cufah, urbe Iracae Babylonicae.* Veteribus *Νααρμάλχας*, i. e. נְהַר מַלְכָּא, et ἡ βασιλικὴ διώρυξ, *vid.* Mannert *Geogr. der Griech. u. Römer.* T. V. P. II. p. 342.

نَهْرُ يَزْدَجِرْدْ Fluvius Iezdedscherdi, *nomen canalis ex Euphrate derivatus, cui nomen a rege aliquo Persiae*; vid. يَزْدَجِرْدْ.

ه

هَؤُلَاءِ, هَاؤُلَا Hi, *caret Singulari, pro quo* هَذَا *usurpatur.*

هَجَمَ *Fut. I.* Ingruit, invasit, irruit in aliquem, *cc* عَلَى.

مَعْ Cum, una cum; *it.* non obstante.

مَكُنَ Dignitate, auctoritate polluit. IV. Potestatem alicujus rei concessit *Deus*; *it.* potestatem nactus est.

مَلَكَ Possedit, dominio tenuit, compos fuit.

مَالِكٌ Possessor.

مَلِكَةٌ Regina.

مِلْكٌ Possessio, res quam quis possidet. *Pl.* أَمْلَاكٌ.

مَمْلُوكٌ Possessus, servus.

مَنَّ Benevolus, benignus *in alium* fuit, benefecit.

مَنٌّ Benignitas, donum.

مَنَعَ *Fut. A.* Recusavit, denegavit; *it.* prohibuit, arcuit, repulit. VIII. Id. *et* noluit, abstinuit, *cc* مِنْ.

مَنَعَةٌ et مَنْعَةٌ Vis armata.

مَهْرَةٌ Nom. propr. regionis Arabiae australis in litore inter Oman et Aden.

مَاتَ *Fut. O.* Mortuus est.

مَوْتٌ Mors.

مَيِّتٌ *Pl.* مَوَاتٌ Mortuus.

مَوَاتٌ Terra deserta et vacua, quam nemo possidet, aut suo commodo usurpat.

مَالٌ *Pl.* أَمْوَالٌ Opes, divitiae.

مَوْلَى vid. وَلِيَ.

مَاءٌ *pro* مَوَهٌ *et* مَاهٌ Aqua.

مَازَ *Fut. I.* Segregavit, discrevit,

تَمْيِيزٌ Segregatio, distinctio.

ن

نَاسٌ *pro* أُنَاسٌ, *ab* إِنْسٌ *vel* إِنْسَانٌ Homines.

نَبَذَ Pervenit ad eum, perlata fuit epistola, *cc* إِلَى.

نَبِيٌّ Propheta, *praemisso Articulo designatur eo nomine* Mohammedes.

نَجِدُ *Plur. Fut. verbi* وَجَدَ.

نَخْلٌ Palma, palmetum.

نَدَّ *Fut. I.* Fugax fuit, aufugit *camelus*.

نَزَلَ *Fut. I.* Descendit, diversatus fuit. II. Diversatus fuit, pro diversorio usus est.

formae فَعَالَةٌ. — فَرْضٌ عَلَى كِفَايَةٍ *est tale* statutum cui satisfit cum pars Muslimorum vice omnium illud implet. *Oppositum est* فَرْضٌ عَلَى عَيْنٍ statutum quod singuli Moslimi observare tenentur; *cui nullus pro alio satisfacere potest. Vid.* D'OHSSON *Descript. Imp. Osman.* T. I. p. 29. 30. vers. germ.

كَلَّمَ II. Loquutus *aut* affatus fuit, *ccap.*

كَلَامٌ Oratio, loquela, sermo.

كَنَسَ *Fut. I.* In latibulum se recepit.

كَنِيسَةٌ *Pl.* كَنَائِسُ Congregatus, synagoga, templum tam Iudaeorum quam Christianorum.

ل

لَجَّمَ II. Fraenavit, induit fraeno *equum.*

لِجَامٌ Fraenum *seu* locum ejus, *et* habena.

لَحِقَ *Fut. A.* Assequutus fuit, pertigit, contigit; *it.* adjunxit se alicui, *ccap et* ب *r.*

لَحَاقٌ Theca arcus.

لَزَمَ *et* لَزِمَ Adhaesit.

م

مَثَلَ Similis fuit. II. Assimilavit, aequiparavit alterum alteri.

مَجُوسٌ Magi, qui ignem adorant.

مَجُوسِيٌّ Magus unus, qui aut quod ad Magos pertinet.

مَنْجَنِيقٌ *Pl. τοῦ* مَجَانِقُ, مَجَانِيقُ *Μάγγανον,* machina bellica, qua jaciuntur saxa et moles.

مَدَّ Extendit, produxit; *ti.* suppetias venit, *exercitum* auxilio juvit.

مَدَدٌ Auxilium, suppetiae.

مَدَّةٌ et مُدَّةٌ Spatium temporis.

مَدَنَ Substitit, commoratus fuit.

مَدِينَةٌ Urbs, civitas.

مَرْءٌ Vir. مَرْأَةٌ, مَرْءَةٌ Mulier.

اِمْرُءٌ Vir, اِمْرَأَةٌ اِمْرُءَةٌ Mulier.

مَشَى Incessit, ambulavit.

مَاشِيَةٌ *Pl. τοῦ* مَوَاشِي Quadrupedes, *pec.* oves *et* jumenta.

قَعَدَ Sedit, consedit.

مُقْعَدٌ Claudus, qui sedere cogitur, nec se loco movere potest.

قَفِيزٌ Mensurae genus, continens XII. صَاعٌ, quod vide.

قَلَنْسُوَةٌ Pl. قَلَانِسُ Pileus, mitra.

قَنْطَرَةٌ Pl. قَنَاطِرُ Pons.

قَامَ Fut. O. Stetit, constitit, institit *rei*. IV. Constitit, commoratus fuit, perseveravit in re, intentus fuit *rei*, *cc* ب *r*.

قِيمَةٌ Valor, pretium *rei*.

ك

كَبُرَ Magnus fuit.

كَبِيرٌ Pl. كِبَارٌ Magnus, adultus.

كَتَبَ Fut. O. Scripsit, conscripsit. III. Scripsit domino *servus* certam pecuniae summam, qua redimere posset libertatem. *Particip.* مُكَاتِبٌ Qui libertatis suae sibi ipsi pretium inscripsit *servus*.

كِتَابٌ Liber, codex. اَلْكِتَابُ Scriptura Sacra *et* Vet. *et* Novi Testamenti. *Hinc* أَهْلُ ٱلْكِتَابِ populus libri *Moslimis sunt* Iudaei et Christiani. *Vid.* Ed. Pocock *ad Specim. Hist. Arab.* p. 161 edit. sec.

كَرْمٌ Vitis, vinea.

كَرِهَ Fut. A. Aversatus, detestatus fuit, fastidivit, abhorruit. كَرُهَ Invisus, ingratus, detestabilis fuit.

كَسَبَ Fut. I. Quaestum fecit, lucratus fuit, acquisivit. VIII. id.

كَشَفَ Detexit, revelavit, manifestavit; *it.* dubium solvit.

كَفَّ Fut. O. Clausit, *it.* semet continuit, abstinuit, *cc* عَنْ *r et p.*

كَفَرَ Fut. O. Non credidit *in Deum*, abnegavit, *cc* ب; impius fuit.

كَافِرٌ Pl. كُفَّارٌ Impius, qui Deum abnegat, qui Islamo non est addictus.

كَفُورٌ Pl. كُفُرٌ *i. q.* كَافِرٌ.

كَفَى Fut. I. Satis fuit, suffecit *ei*; *it.* fuit *ei pro alio*, *ejusque explevit vicem*, *c c a p.*

كِفَايَةٌ *Nom. act. Verbi praeced.*

قَبَلَ Advenit, adventavit.

قَبْلَ Ante. قَبْلَ أَنْ Priusquam.

قَتَلَ *Fut. O.* Occidit, interfecit. III. Pugnavit, certavit.

قِتَالٌ *Nom. Act. Conj.* III., *et ipsa* Pugna.

قَدَرَ *Fut. I.* Potuit, valuit, praevaluit, *cc* على *r vel p.* II. Possibilem fecit, disposuit paravitque; *it.* definivit, decrevit.

قُدُورِى et قَدُورِى Nom. propr. viri, *vid. Praefat.*

قَدَّسَ Purificavit, sanctificavit; *it.* sancto puroque benedixit.

قَدَمَ Praecessit, praeivit. II. Praecedere fecit, praetulit, praehabuit.

قَرَّ Quievit, conquievit. IV. Stabilivit, firmavit, confirmavit.

قَرُبَ Propinquus *illi*, *et* prope *illum* fuit.

قَرِيبٌ *Pl.* أَقَارِيبُ Propinquus; *pec.* cognatione *vel* affinitate.

قُرْبَى Propinquitas, cognatio affinitasve.

ذَوُو ٱلْقُرْبَى Cognati *pec.* Prophetae.

قَسَمَ Divisit in partes *rem, et* partitus fuit *inter alios.*

قِسْمَةٌ Partitio, *et* res dividenda.

قِسِىٌّ *pro* قُوُوسٌ *Pl. τοῦ* قَوْسٌ Arcus.

قَصَدَ *Fut. I.* Tetendit, contendit, petivit, *pec.* intentans necem.

قَصَرَ *Fut. O.* Defuit, impar fuit *rei; it.* diminuit, abbreviavit. IV. Continuit se, abstinuit *a re* cui tamen par esset, minus fecit quam potuit, *cc* عَنْ.

قَصَى Procul distitit *locus*, longius abfuit.

قَصِىٌّ Remotus, longe distans.

أَقْصَى Longius dissidens, remotus.

قَضَى *Fut. I.* Decrevit, determinavit; *it.* absolvit, finivit; *it.* praestitit rem debitam; solvit *debitum creditori ccga.*

قَاضٍ *Pl.* قُضَاةٌ Iudex, qui jus dicit.

قَطَعَ *Fut. A.* Secuit, truncavit, amputavit, excidit. VIII. Resecuit de eo partem.

أَقْطَعُ Truncatus manu.

فَرَضَ Secuit, incidit; *it.* definivit, sanxit, imperavit.

فَرْضٌ Quod impositum et imperatum est a Deo; *estque hoc necessariae observantiae; oppositum τῷ* سُنَّةٌ quod observare aequum est, a propheta similive homine constitutum.

فَرَقَ Separavit, distinxit. II. Disgregavit, dispersit.

فَرِيقٌ Agmen, turba hominum.

فَسَدَ *et* فَسُدَ Corrupta fuit et vitiata res.

مَفْسَدَةٌ Perniciosum, damnosum quid.

فَضَّ Separavit, diremit *rem a re.*

فَصٌّ Pala *annuli.*

فَضَلَ *Fut. O.* Superfuit, exuberavit; excessit *rem; it.* praecelluit, praestantia vicit.

فَقُرَ Pauper fuit.

فَقْرٌ Paupertas.

فَقِيرٌ *Pl.* فُقَرَاءُ Pauper, *pec.* cui tantum suppetit, quod vitae satis sit; *at* مِسْكِينٌ egenus, cui prorsus nihil est.

فَقِهَ *Fut. A.* Sapiens et intelligens fuit, intellexit.

فِقْهٌ Intelligentia, *pec.* juris rerumque divinarum scientia. *Vid quae de hac voce disseruit* Ed. Pocock *ad Specim. Hist. Arab.* p. 203. edit. Oxon. 1806.

فَنَى *Fut. I. et* فَنِيَ *Fut. A.* Evanuit, periit; *et i. q.* هَرِمَ decrepita aetate, caducus fuit.

فَيْءٌ Tributum *et* praeda. Hamilton in *the Hedaya* Vol.II. p. 170. haec notavit: „Arab. *Fee* meaning that proportion of the plunder, which is the right of the state. The translator avoids introducing it here, from its similarity to the feudal term *Fee,* which bears quite a different sense, and has therefore rendered it throughout *public property,* or *the property of state.*"

فِي *Partic.* In; *it.* super, de, *materiam de qua agitur indicans.*

ق

قَبَرَ Inhumavit, sepelivit.

مَقْبَرَةٌ *Pl.* مَقَابِرُ Coemeterium.

عَادَ *Fut. O.* Rediit, reversus fuit. IV. Reduxit, instauravit.

عَوْدٌ Reditus. عَادَةٌ *Pl.* عَادٌ *et* عَادَاتٌ Consuetudo, receptus mos.

عَانَ *Fut. O.* II. III. IV. Opem tulit, auxiliatus fuit. X. Auxilium expetivit, opem imploravit, *ccap, vel cum* ب *p.*

عَيْنٌ Oculus; *it.* homo, aliquis, ullus; *it.* persona ipsa. بِعَيْنِهِ Ipsemet.

غ

غَدَرَ *Fut. I. et O. et* غَدِرَ *Fut. A.* Perfide egit, fefellit, prodidit, *cc* ب *p, vel ccap.*

غَلَّ *Fut. O.* Defraudavit, portionem surripuit *de praeda. Fut. I.* Perfidus, infidus fuit.

غَلَبَ *Fut. I.* Praevaluit, superior fuit, vicit, *cca vel c* عَلَى.

غَلَبَةٌ Praevalentia, vis, victoria.

غَنَمَ Pro praeda quid abstulit.

غَانِمٌ Qui praedam aufert.

غَنِيمَةٌ *Pl.* غَنَايِمُ Praeda.

غَنِيَ Utilitatem cepit; divitem esse, et quod sufficiat habere.

غِنًى Opes, divitiae.

غَنِيٌّ *Pl.* أَغْنِيَاءُ Dives.

غَارَ *Fut. I.* Commeatum advexit. IV. id.

غَيْرٌ Mutatio, alius, diversus. غَيْرُهُ Alius. غَيْرَ Praeter. بِغَيْرِ *et* بِغَيْرِ Sine, absque.

ف

فَتَحَ Aperuit *portam*, expugnavit *urbem.* VIII. Aperire voluit studuitque; *it.* incepit, auspicatus fuit.

فَتَى IV. Edocuit responso judicioque *illum* de veritate *aut* jure *rei.*

فَدَا *Fut. I.* Redemit *captivum,* lytrum solvit. III. Dato lytro liberavit, *ccap.*

فَرُتَ Dulcis fuit aqua.

فُرَاتٌ Aqua admodum dulcis, *et* Euphrates fluvius.

فَرُسَ Gnarus fuit rei equestris.

فَرَسٌ Equus.

فَارِسٌ Eques.

عَقَبَةٌ Locus montis qui difficilius ascenditur, clivus.

عَقَرَ *Fut. I.* Vulneravit, *pec.* in pedibus *equum vel camelum gladio*, pedes incidit *iis*.

عَقَارٌ Fundus, agri, villae, bona immobilia.

عَلَثٌ Nomen proprium loci Arabiae australis.

عَلَفَ Pro pabulo *paleam*, *etiam* pro potu *aquam* praebuit *jumento*, *iisque* nutrivit *illud* pavitque.

عَلِمَ *Fut. A.* Scivit, scientia polluit.

عَالِمٌ *Pl.* عُلَمَآءُ Sciens, sapiens, *pec.* jurisperitus.

عَلَنَ Palam evasit, vulgata *et* publica fuit *res*.

عَلَانِيَةً *Nom. act.; in Accusat. Adverbialiter*, palam, aperte, publice.

عَلَا *Fut. O.* Altus, sublimis, excelsus fuit. VI. Altus eminuit, se excelsum gessit. تَعَالَى *solet nomini divino addi.*

عَلَى Super. عَلَيْهِ Incumbit ei.

عَلِيٌّ Nobilis, eminentior vir; *et* nomen proprium viri.

عَمَرَ *Fut. A.* Diu vixit, longaevus fuit.

عُمَرُ Nomen propr. viri, v. c. secundi Chalifae.

عَمِلَ Operatus fuit fecitque, adhibuit. VIII. Opus fecit, operando vitam sustinuit. X. Operam dedit, studuit; *it.* usurpavit, adhibuit.

عَامِلٌ *Pl.* عُمَّالٌ Operator, exactor, praefectus.

عَمِيَ Caecus fuit.

أَعْمَى *Pl.* أَعْمَآءُ Caecus.

عِنْدَ Penes, apud, juxta, secundum.

عَنَا *Fut. O.* Humilis, supplex et demissus fuit; detentus *inter alios* fuit, egitque captivus.

عَنْوَةٌ Vis, violentia. عَنْوَةً Per pim *cepit urbem*.

عَهِدَ *Fut. A.* Stipulatus fuit, foedus pepigit.

عَهْدٌ Foedus, pactum.

ط

طَعِمَ Edit, cibum sumpsit.

طَعَامٌ Cibus, edulium.

طَاقَ *Fut. O.* Par et potis fuit, potestatem habuit.

طَاقَةٌ Potestas; *pec.* quantum ager proferre potest.

ظ

ظَهَرَ Apparuit, prodiit contra aliquem, *c c* عَلَى; *it.* vicit, superavit, potitus fuit, *c c* بِ *vel c* عَلَى. IV. Manifestavit, ostendit, ostentavit, prae se tulit.

ظَاهِرٌ Manifestus, conspicuus.

ع

عَبَدَ Adoravit.

عَبْدٌ *Pl.* عَبِيدٌ Servus, mancipium.

عَبَدَةٌ *Pl.* τοῦ عَابِدٌ Cultores.

عَبَّادَان Nom. propr. oppidi ad ostium Tigridis in sinum Persicum se effundentis.

عَبَرَ Transivit, abiit; *it.* examinavit *numos, merces,* cujus ponderis et qualitatis essent. VIII. Comparatione instituta ratiocinatus fuit, aestimavit.

عَتَقَ *Fut. I.* Manumissus fuit *servus,* liber fuit; *it.* bene habuit.

عِتَاقٌ *Pl.* τοῦ عَتِيقٌ Nobiliores et exquisiti cameli.

عَجَمٌ, عُجْمٌ Barbari, quicunque non sunt Arabes.

أَعْجَمُ Qui loqui nescit Arabice, barbarus, *Pl.* أَعَاجِمُ *praesert.* Persae.

عَذُبَ Bona dulcisque fuit aqua.

عُذَيْبٌ Nom. propr. loci, *de quo vid. not. ad vers. Lat. No. XXXVIII.* p. 10.

عَرَضَ *Fut. O.* Adversus occurrit, restitit; *it.* obtulit, proposuit *illi rem*, *cc* لِ *et* عَلَى *p.* V. Se opposuit, hostem se gessit.

عَسْكَرٌ *Pers.* لَشْكَر Exercitus.

عُشْرٌ Decima pars rei.

عُشْرِيَّةٌ Decumanus ager.

عَطَلَ Otiosus fuit. II. Missum fecit, dereliquit, neglexit.

عَظِيمٌ *Pl.* عِظَامٌ Magnus.

صَرَفَ Mutavit, vertit, convertit. V. Arbitrio et potestate libera usus fuit in re.

صَغُرَ Parva fuit res.

صَغِيرٌ *Pl.* صِغَارٌ Parvus.

صَفَا *Fut. O.* Clarum, defaecatum fuit *vinum*; sudus fuit *aër*; *it.* cepit clariorem partem *rei*.

صَفِيٌّ Purus, clarus, selectus; *pec.* pars praedae quam dux sibi deligit sumitque ante distributionem.

صَلَحَ *Fut. O.* Recte habuit *res*; *it.* convenit, idoneum, aptum *tibi* fuit. III. Pacem fecit *cum eo*, composuit rem; *ccap.* صُلْحٌ Pactio. صُلْحٌ Pax. مَصْلَحَةٌ *Pl.* مَصَالِحُ Res, negotium concinnandum; *it.* negotium commune, quod ad communem utilitatem spectat; *vid.* Pocockii *Specim. hist. Arab.* p. 261. edit. prim.

صَلَمَ *Fut. O.* Radicitus excidit; VIII. exstirpavit, eradicavit.

صَلَّى II. Precatus fuit *Deum*; *it.* misericors et propitius fuit *Deus*, cc عَلَى *p.* bene precatus fuit *homini*. De formula صَلَّى ٱللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *vid. Institutt. ad fundamm. Ling. Ar.* p. 329.

صَنَّفَ II. In diversas species formasve ordinavit et discrevit *rem*.

صِنْفٌ, صَنْفٌ *Pl.* أَصْنَافٌ Species, forma.

صَابَ *Fut. O.* Pertigit ad locum suum adversitas. IV. Contigit, accidit.

مُصِيبَةٌ Accidens, fortunae casus, *pec.* adversus, malum.

صَاعٌ Mensura aridorum, *de qua vid. not. ad vers. Lat.* p. 11.

صَاحَ *Fut. I.* Clamavit.

ض

ضَرَبَ *Fut. I.* Verberavit, icit, punxit.

ضَرْبٌ Forma, species, modus, ratio.

ضِعْفٌ Par, aequale *alteri*, duplum.

ضَيْفٌ Hospes, conviva.

ضِيَافَةٌ Hospitalitas.

شَرِكَ *Fut. A.* Socius, consors fuit. III. Socius ac consors fuit *alteri,* particeps ejusdem rei, consortium *cum eo, ut in mercatu negotiove cum eo* inivit. IV. Consortem et participem fecit *ccap et* فى *r; pec.* socios consortesque addidit Deo.

شِرْكٌ Communio, consortium; *it.* fides, qua Deo socius tribuitur.

شَهْرٌ Mensis.

شَيِىَ *Fut.* يَشَآءُ Voluit.

شَىْءٌ Res, aliquid, quidquam.

شَاخَ *Fut. I.* Consenuit, senex fuit.

شَيْخٌ Senex, senior; *it.* Doctor, aut auctoritate, principatu, pietate et arte conspicuus. *Est titulus et nomen honoris, ut Hispanis* Señor.

ص

صَبِىٌّ *Pl.* صِبْيَانٌ Puer, adolescentulus.

صَحَّ *Fut. I.* Sanus, integer, perfectus, vitii expers, verus fuit; convaluit; *it.* validum mansit pactum.

صَحِبَ *Fut. A.* Familiariter cum alio vixit, conversatus est, socius se alicui adjunxit.

صَاحِبٌ Socius, comes; *it.* herus, dominus, praefectus; *it.* praeditus *aliqua re. De vario hujus vocis usu* vid. SCHULTENS *ad Harir.* II. p. 120.

صَحَابَةٌ Societas, consortium. *It. Pl. praeced.* صَاحِبٌ, socii, *praesertim Mohammedis.*

صَحَّفَ IV. Paginas scriptave collegit.

صَحِيفَةٌ *Pl.* صُحُفٌ Liber, folium, pagina.

مُصْحَفٌ, مُصَحَّفٌ, *Pl.* مَصَاحِفُ Codex, liber, quaternio. *Praemisso articulo* Coranus, *ejusve* codex.

صَدَقَ Verax, ingenuus fuit, sincere recteque egit. V. Eleemosynam, *aut* quod deberetur Deo, largitus fuit.

صَرُحَ Purus, sincerus, γνήσιος fuit. II. Aperte exposuit dixit*ve;* manifestam fecit rem. III. Palam, aperte fecit. *Nom. act.* صِرَاحٌ.

سَنَهَ Vetustus fuit.

سَنَةٌ *pro* سَنَهَةٌ Annus.

سَهَمَ IV. Sortem jecit.

سَهْمٌ, *Pl.* سِهَامٌ Sagitta, *tum* jaculatoria, *tum* aleatoria; *it.* sors, portio.

سَوَآءٌ Aequalis, rectus, par.

سَوِدَ Niger fuit, nigricavit.

سَوَادٌ Nigredo; *it.* opes multae, turba et multitudo *hominum, et omnis multus* numerns, *quod illa eminus nigra apparent. It.* Pagi et territorium Cufae et Basrae, *quin* pagi et villae per totam Babyloniam.

سِوَى Praeter, citra.

سَاقَ *Fut. O.* Propulit, egit.

سَاقَةٌ Postrema acies *exercitus.*

سَيِّدٌ Dominus, princeps; *it.* nomen proprium viri.

سَارَ *Fut. I.* Incessit, profectus fuit, vixit; *et* obtinuit *mos.*

سَيْرٌ Incessus, profectio, iter. HAMILTON *Hedaya* Vol. II. p. 139. legit سِيَرٌ *Seyir*, quod dicit esse Pluralem nominis سِيرَةٌ, „which in its primitive sense, signifies *regulation*, in matters spiritual and temporal. *Seyir*, in the language of Law, more especially applies to the institutes of the Prophet in his wars.“ Hinc *Al-Seyir*, السِّيَر reddidit *Institutes*. In nostris codicibus vero scribitur سَيْرٌ.

سَيْفٌ *Pl.* سُيُوفٌ Ensis.

ش

شَأَمَ Sinister fuit, a sinistris fuit.

شَأْمٌ Pars sinistra. أَلشَّأْمُ Syria, *quod Arabibus, facie ad orientem solem conversa, ad sinistram est.*

شَبَهَ II. Assimilavit, comparavit; *it.* dissimulavit et incertum reddidit.

شُبْهَةٌ Res dubia, dubitatio.

شَجَرٌ *Pl.* أَشْجَارٌ Arbor.

شَدَّ *Fut. O.* Corroboravit, munivit.

شَرِبَ Bibit.

شَرَطَ *Fut. O. et I.* Stipulatus fuit, conditionem praefinivit.

شَرِيطَةٌ *Pl.* شَرَائِطُ Conditio.

سَبَلَ IV. Manavit.

سَبِيلٌ Via. اِبْنُ ٱلسَّبِيلِ Viator.

سَبَا *Fut. I.* Captivum fecit abduxitque *hostem.*

سَبِيٌّ Captus, captivus.

سِرٌّ Arcanum, secretum; *it.* sepulchrum.

سَرَجَ *Fut. O.* Ephippio instruxit instravitve equum.

سَرْجٌ *Pl.* سُرُوجٌ Ephippium.

مُسَرَّجٌ Ephippio instratus *equus.*

سَرِيَةٌ *et* سَرِيَّةٌ Pars legionis, cohors, *pecul.* hominum; equitum turma a 300 ad 500.

سَفَرَ Abiit ad iter, profectus fuit. III. Iter fecit, *fere* cum aliis. *Partic.* مُسَافِرٌ.

سَقَطَ Cecidit, excidit. سَقَطَ عَنِ ٱلْبَاقِينَ *Cadit* scil. فَرْضٌ injunctum officium, *a reliquis*, i. e. reliqui non tenentur illud praestare.

سَكَنَ Quietus, firmus ac stabilis fuit, habitavit. سَكُنَ Pauper et miser fuit.

مَسْكَنٌ *Plur.* مَسَاكِنُ Locus quietis, habitaculum, mansio, domus.

مَسْكِينٌ, مِسْكِينٌ, *Pl.* مَسَاكِينُ Pauper, egenus, miser.

سَلَبَ Rapuit, eripuit, spoliavit.

سَلَبٌ Res rapta, spolia.

سِلَاحٌ *Pl.* سِلَاحٌ Arma, *pec.* gladius, arcus et fustis.

سَلَمَ *Fut. I.* Salutem pacemve impertivit, submisit se. سَلِمَ Integer *a noxa*, incolumis salvusque fuit. II. Salutavit, salutem dixit, bene precatus est *sancti viri memoriae.* IV. Salutem, pacem et incolumitatem ingressus fuit; se dedit, submisitque imperio; *it.* commisit res suas Deo. *Infinit.* إِسْلَامٌ *praemisso Articulo* أَلْإِسْلَامُ Religio Mohammedica. *Partic.* مُسْلِمٌ Mohammedicae religionis assecla.

سَمَى Altus fuit, eminuit. II. Nominavit, nomen *ei* imposuit. V. Nomen sibi imposuit.

إِسْمٌ, سِمٌ Nomen.

رَطُبَ Humidus, mollis; recens fuit.

رَطْبَةٌ Terra humida, aqua irrigata.

رَقَّ *Fut. I.* Tenuis fuit. IV. Tenuem effecit. *it.* in servitutem redegit; in servum mancipiumque cepit.

رَكِبَ *Fut. A.* Vectus fuit, inequitavit, insedit.

مَرْكَبٌ Vehiculum, currus, jumentum, navis.

رَمَى *Fut. I.* Iecit, projecit, sagittas jaculatus est.

رَهِبَ *Fut. A.* Timuit, reveritus est.

رُهْبَانٌ Monachus Christianus.

رَادَ *Fut. O.* Petiit, quaesivit. IV. أَرَادَ Voluit.

رُومٌ Romani, *seu potuis* Graeci imperio Romano olim subditi. *Cf. Not: ad vers. Lat.* p. 5.

ز

زَرَعَ Seminavit, consevit.

زَرْعٌ *Pl.* زُرُوعٌ Sementis, semen, satum, seges.

زَكَا Accrevit, auctus fuit; *it.* convenit, decuit; *it.* purus, pius justusque fuit.

زَكَاةٌ et زَكَوةٌ Quod de opibus ex lege datur ac consecratur Deo; *it.* stipes in pauperes erogata, eleemosyna.

زَمِنَ Tempus et aetatis noxâ affectum *aut* ex onere nimio laesum fuit *animal.*

زَمِنٌ Corpore laesus, mutilus.

زَنَى *Fut. I.* Coivit, scortatus fuit.

زَوْجٌ Par, compar, duorum alter; conjux, maritus. زَوْجَةٌ Uxor.

زَالَ *Fut. O. et A.* Abiit loco, defecit; *it.* desiit, cessavit.

زِيٌّ *Pl.* أَزْيَاءٌ Habitus, forma; *it.* vestitus.

زَانَ *Fut. I.* Ornavit, compsit.

زِينَةٌ Ornamentum, id quo quis ornatur, *ut vestes, monilia.*

س

سَبَّ *Fut. O.* Secuit, resecuit; *it.* sauciavit *et* lingua confodit, maledixit, probrosis verbis petivit.

ر

رَأَى *Fut. A.* Vidit, novit, scivit; *it.* visum ipsi fuit, putavit esse.

رَأْيٌ Id quod videtur, consilium, opinio.

رَبَعَ Quartus fuit; *it.* quartam bonorum aut spolii partem accepit.

رُبْعٌ Pars quarta. أَرْبَعَةٌ *Masc.* Quatuor.

رَجَعَ *Fut. I.* Rediit, reversus fuit. VIII. Reduxit, reportavit, rem datam recepit.

رَجِلَ Pedes fuit.

رَاجِلٌ Pedes, qui jumento destituitur; *oppos.* τῷ فَارِسٌ eques.

رَحَلَ *Fut. A. et O.* Instruxit *camelam* sellâ, oneravit sarcinâ, stratis.

رَاحِلَةٌ Iumentum vectarium ex camelorum genere.

رَحِمَ Misertus fuit; propitius et tenero animi affectu fuit, *c c a p.*

رَدَّ *Fut. O.* Reddidit, *c c a r;* reduxit, remisit, restituit. VIII. Retroversus fuit, defecit, *pec.* a religione.

مُرْتَدٌّ Desertor religionis, apostata.

رَدَأَ Iuvit, corroboravit, fulcivit.

رِدْءٌ auxilium, copiae auxiliares.

رَزَقَ Largitus fuit ac praebuit, *spec.* quod vitae necessarium, sustentavit.

رِزْقٌ, *Plur.* أَرْزَاقٌ Quicquid prodest; *pec.* sustentaculum vitae, stipendium, commeatus, donum.

رَسَلَ Nuncium misit. IV. Misit *legatum, rem;* dimisit *hominem, jumentum.*

رَسُولٌ Missus, legatus.

رَسَمَ *Fut. O.* Signavit, scripsit; *it.* vestigia terrae impressit *camelus.*

رُسُومٌ Vestigia, signa; *it.* modi, consuetudines.

رَضِيَ *Fut. A.* Gratum habuit, placuit sibi, contentus fuit, acquievit; *it.* gratuito dedit, *c c* ل *p.* VI. Sibi invicem placere studuerunt, inter se convenerunt; *hinc Nom. act.* تَرَاضٍ mutuus consensus.

دَرَاهِمٌ *et* دَرَاهِيمٌ Numisma argenteum, qualia XX, subinde XXV, valebant دِينَارٌ, aureum unum.

دَعَا (*pro* دَعَوَ) *Fut. O.* Vocavit, advocavit, invitavit.

دَعْوَةٌ Vocatio, invitatio.

دَفَعَ *Fut. A.* دَفْعٌ *Nom. Act.* Trusit, pepulit, repulit, propulsavit; *it.* dedit; tradidit.

دَفَنَ *Fut. I.* Occultavit, texit, recondidit, *pecul.* sub terra, sepelivit.

دَمٌ *et* دَمًا (*pro* دَمَوٌ) Sanguis, vita. *Pl.* دِمَآءٌ.

دَهَنَ Unxit, inunxit *caput.* II. Oleum usurpavit.

دُهْنٌ Oleum quod inungitur, *pec.* arte compositum unguentum; *etiam* butyrum, adeps, quo quid imbuitur.

دَارَ *Fut. O.* Circumivit, gyrum egit.

دَارٌ Domus, habitaculum, locus habitatus, regio. دَارُ ٱلْحَرْبِ vid. حَرْبٌ.

دَيْنٌ Debitum creditumve; aes alienum, *pec.* cui solvendo certus praefixus est terminus.

دِينَارٌ Nummus aureus, *pec. qui vulgo* Ducatus *dicitur*.

دِيَةٌ Piaculum caedis, *rad.* ودى.

ذ

ذَبَحَ *Fut. A.* Iugulavit, mactavit.

ذَخَرَ *Fut. O.* Reposuit in futuri temporis usum.

ذَخِيرَةٌ Res reposita, thesaurus.

ذَرَأَ *Fut. O.* Procreavit.

ذُرِّيَّةٌ, *Pl.* ذَرَارِيُّ Progenies, liberi.

ذَكَرَ *Fut. O.* Meminit, memoravit corde vel lingua.

ذِكْرٌ Memoria, commemoratio, fama, laudatio.

ذَمَّ IV. Protexit *et* in clientelam accepit.

ذِمَّةٌ Clientela, fides, securitas vitae et opum; foedus quo quis in clientelam recipitur.

ذِمِّيٌّ Cliens, in fidem receptus, *pecul.* tributarius, qui clientela gaudet.

خَطَرَ *Fut. I.* In dextram et sinistram jactavit, vibravit, sursum deorsumque molitavit.

خَطُرَ In dignitate, existimatione, gratia fuit.

خَطَرٌ Periculum, discrimen; fortuna et alea; *it.* dignitas, existimatio, gratia.

خَلَطَ *Fut. I.* Miscuit, immiscuit. III. Immiscuitque se *rebus hominibusve; aut res* inter se commiscuit, *c c a p, vel r.*

خَلَفَ Vexit post *vel* pone *alium*, in locum successit ei. III. Adversatus fuit, dissensit, contradixit, repugnavit, rebellavit. IV. Fefellit fidem aut exspectationem.

خَمَرَ *Fut. O. et I.* Operuit, texit, abdidit; *it.* fermentavit *massam.*

خَمْرٌ Vinum, *a fermentatione aut mentis turbatione dictum.*

خَمْسٌ Quinque. خُمْسٌ Pars quinta.

خَمَسَ *Fut. O.* Quintam cepit partem.

خَانَ *Fut. O.* Decepit, perfidus fuit *in eo quod creditum erat; it.* violavit pactum.

خِيَانَةٌ Fraus, perfidia.

خَارَ *Fut. I.* Bene habuit, bono statu fuit; *it.* praestitit *aliis*, *cc* عَلَى; *et transit.* praehabuit elegitque *prae aliis, ccap et* عَلَى *r. VIII.* Elegit sibi.

خِيَارٌ Electio, arbitrium.

خَيْلٌ Equi *et* equites.

د

دَبَرَ Pone fuit, successit; *it.* retulit *dictum factumve* post alicujus mortem. II. Disposuit, instituit, rexit, moderatus fuit *rem, pecul.* respiciens finem; *it.* manumisit *servum* post domini mortem.

مُدَبَّرٌ Servus cui libertas post domini mortem promissa est, manumissus post domini mortem.

دِجْلَةٌ *et* دَجْلَةٌ Tigris fluvius.

دَخَلَ *Fut. O.* Intravit *domum, terram c c a r.; it.* immisit se *aliis cc* فِي, venit in numerum, accensetur. VI. In invicem ingressi immissive fuerunt, penetrarunt invicem.

دِرْهَمٌ (*fors. e Graeco Δραχμή*) *Pl.*

حَفَرَ Fodit *puteum*. VIII. id.

حَقَّ *Fut. O.* Necessarius, dignus et idoneus fuit. X. Dignus et meritus fuit; jure debetur.

حَقٌّ Ius, quod jure debetur.

حَكَمَ *Fut. O.* Potestatem et imperium exercuit *in alios*.

حَاكِمٌ Iudex, magistratus.

حَلَّ *Fut. O.* Solvit *nodum*. *Fut. I.* Licuit, fas fuit; *it.* solutum fuit *debitum*, solvit mulctam.

حُلْوَانُ *Nom. propr.* urbis Babyloniae s Iracae Arabicae. Est extrema Iracae hujus urbs in orientem borealem ultra Tigridem sita.

حَمَدَ Laudavit.

مُحَمَّدٌ Multa laude dignus; *et* nom. propr. viri.

حَمَلَ *Fut. I.* Portavit, sublatumque gestavit *onus in capite*, *dorso*.

حَمْلٌ, حِمْلٌ Fructus qui in utero gestatur, *vel* in arbore.

حَمُولَةٌ Iumentum onerarium.

حَاجَ *Fut.* Opus et necesse habuit, *cc.* الى *vel* أن *Verbi.* VIII. id.

حَالَ *Fut. O.* Versus mutatusque fuit, *it.* uno extitit anno, anniculus fuit.

حَالٌ Status, dispositio, modus.

حَوْلٌ Annus.

حَيَّ *pro* حَيِيَ, *et hoc pro* حَيِوَ *Fut. A.* Vixit. IV. Vivificavit; *it.* terram culturam nondum expertam coluit et foecundam reddidit.

حَيِّزٌ Area omnisque tractus ad domum spectans; *et* tractus ac plaga *in genere*.

خ

خَبَرَ *Fut. O.* Scivit, cognovit, rescivit. IV. Indicavit, renuntiavit, *ccap et* ب *r.*

خَتَمَ Sigillavit, obsignavit.

خَاتَمٌ Sigillum, annulus signatorius.

خَرَجَ *Fut. O.* Exivit, prodiit, *etiam* hostili animo contra alium, *cc* على. IV. Eduxit. X. Eduxit, extraxit.

خَرَاجٌ Proventus, reditus, *pecul.* regni; *it.* tributum, *praesertim* illud, quod pro fundis penditur. Vid. Ios. de Hammer *des Osman. Reichs Staatsverfass.* P. I. p. 213.

خَرَاجِيٌّ Tributarius.

حَجْر *Nom. propr.* oppidi Iemamae, regionis Arabiae.

حَدّ Finis, terminus, limes.

حَدَثَ De novo et primum extitit *res*. IV. Produxit, fecitque existere quod non erat; *unde* *Nom. act.* إِحْدَاثٌ.

حَرَّ *pro* حَرِرَ *Fut. A.* Liber evasit e servo, talisve fuit.

حُرّ *contr. τῷ* عَبْد Liber, non servus, *et* γνήσιος, ingenuus, non spurius, liberalibus natus parentibus, *Collect.* أَحْرَار.

حَرَبَ *Fut. O.* Opibus exuit et spoliavit alium; *it.* acuit *gladium*, bellum gessit. III. Pugnavit, bellum gessit; adversatus fuit, repugnavit.

حَرْب Bellum. دَارُ ٱلْحَرْب Terra hostilis, hosticum.

حَرْبِيّ Qui terrae hostilis est, hostis, omnis qui nec addictus est Islamo, nec in clientelam Muslimorum foedere est receptus.

حَرَزَ Custodivit; حَرُزَ firmus munitusque fuit. IV. In tuto collocavit.

حَرَصَ *Fut. I.* Avide cupivit. II. Avidum cupidumve reddidit, incitavit.

حَرَقَ *Fut. I. et O.* Ussit. II. Valde et frequenter ussit combussitque.

حَرَمَ *Fut. I.* Prohibuit. حَرُمَ Vetitum et illicitum fuit, *cc* عَلَى *p.* VIII. Verecundum sese gessit erga aliquem *ccap*.

حَسَبَ *Fut. O.* Computavit, reputavit, cogitavit. حَسِبَ *Fut. A. et I.* Putavit, opinatus fuit.

حَسْب *Nom. act. praec.* بِحَسْب Secundum, juxta. عَلَى حَسْب Pro ratione. حَسْبَمَا Quatenus, secundum quod.

حَصَرَ *Fut. O.* Arcte circumdedit, obsedit. III. Obsidione cinxit *urbem, hostem*.

حَصُنَ Firmus munitusque fuit.

حِصْن Munimentum, arx.

حَضَرَ *Fut. O.* Praesens fuit.

مَحْضُور Praesens.

حَطَب Ligna, materia foci.

جِسْرٌ *Pl.* جُسُورٌ Pons.

جَعَلَ *Fut. A.* Posuit, collocavit, constituit.

جَلَسَ Sedit, consedit, discubuit.

مَجْلِسٌ *Pl.* مَجَالِسُ Locus et tempus sedendi, sedes.

جَمَعَ Collegit, congregavit; IV. consensit, assensus fuit. VIII. Congregatus fuit, convenit eodem loco; *it.* convenit sententia quorundam, in eadem sententia fuit.

جَمْعٌ Turba, multitudo hominum.

جَمَاعَةٌ i. q. praeced.

جَمِيعٌ Collectus, congregatus; *it.* omnis, cunctus.

جُمْلَةٌ Summa, aggregatum rerum, universitas, omnis.

جَنَّ *Fut. O.* Texit. *Pass.* Daemone obsessus *et* insanus fuit ac furiosus.

مَجْنُونٌ Daemone obsessus, insanus, furens, maniacus.

جَهَدَ *Fut. A.* Diligentia ac studio usus fuit, laboravit. III. Certavit, bellum gessit, *peculiariter* contra infideles *ad proferenda religionis pomoeria.*

جِهَادٌ Certamen, *speciat.* cum hominibus a fide Mohammedana alienis; bellum sacrum.

جَهَزَ *Fut. A.* Irruit *in saucium* properans necare ipsum, cc على. II. Expetivit, instruxit suo apparatu et instrumento aliquem; *it.* misit *turmam, exercitum*, cc *ar.* et عَلَى p. IV. i. q. *Conj. I.; it.* fugit.

جَابَ *Fut. O. et I.* Pervasit, pertransivit *regionem.* IV. Responsum reddidit (*q. d.* fecit, sivit transire, non repulit), *ccap* et *c* الى *r.; it.* annuit, concessit.

جَارَ *Fut. O.* Deflexit a via. III. Vicinus fuit.

جِوَارٌ Vicinia.

جَازَ *Fut. O.* Ivit, abivit, transivit; *it.* licitum, conveniens fuit.

ح

حَبَّ *Fut. I.* Amavit, cupivit, voluit.

حَبَسَ *Fut. I.* Retinuit, continuit; conclusit et incarceravit.

حَتَّى Usque, donec.

تُرْكٌ *Plur.* أَتْرَاكٌ Turcae, gens inter Chorasmios et extremi Orientis Tataros.

تَعَالَى *vid.* علا.

تَغْلَبُ Nom. propr. tribus Arabicae

تَمَّ *Fut. I.* Totus, integer, perfectus, absolutus fuit.

تَمَامٌ Complementum, integritas, finis.

تَابَ *Fut. O.* Resipuit, reversus conversusque fuit a peccatis *ad Deum.*

ث

ثَغَرَ *Fut. A.* Fissus fuit.

ثَغْرٌ *Pl.* ثُغُورٌ Fissura montis; *it.* locus regionis hostico proximus.

ثَمَنٌ Pretium.

ثَنَى *Fut. I.* Flexit, inflexit, duplicavit, iteravit, repetivit.

اِثْنَانِ Duo. ثَانٍ pro ثَانِيٌّ Secundus; ثَانِيًا secunda vice.

ثَوْبٌ *Pl.* ثِيَابٌ Vestis, vestimentum; *fere* interior vestis.

ج

جَبَا *ultima* ى *et* و Congregavit; *it.* collegit *tributum.*

جَدَّ *Fut. I.* Novus fuit II. Renovavit, novum fecit.

جَرِيبٌ Mensura seu certa quantitas frumenti *et* terrae; *scil.* pondus 4 قفيز, seu 384 مُدّ modiorum; *it.* ager, qui tanta frumenti copia conseri potest.

جَرَحَ Vulneravit.

جَرِيحٌ Vulneratus.

جَرَى *Fut. I.* Fluxit, cucurrit.

جَارِيَةٌ Quod currit, in usu est, fieri solet.

جَزَا *Fut. O.* Subiugavit, subegit; *it.* pensavit, retribuit; *it.* satisfecit, suffecit; IV. suffecit.

جِزْيَةٌ Tributum, *peculiariter,* quod a Iudaeis et Christianis quotannis penditur; *quia est pro victis et corporum loco.* Cf. Ios. de Hammer *des Osman. Reichs Staatsverfass.* P. I. p. 212.

جَسَّ *Fut. O.* Tetigit, palpavit; *it.* palpitando inquisivit, et cognoscere instituit, *ut venam aegroti;* captavit exploravitque *nuncium ut explorator,* V. id.

equus Turcicus; *it.* quodvis iumentum, tam onerarium, quam quo quis vehitur.

بَرَكَ V. Bene precatus est, laudavit.

بَصْرَةٌ *Nom. propr. urbis Babyloniae*, Basra.

بَطَلَ *Fut. O.* Vanus, nihil, frustra et incassum fuit vel evasit.

بَعِيرٌ Iumentum omne onerarium, *speciat.* camelus asinusque.

بَغَى Modum transgressus fuit, a vero et iusto deflexit, insolens fuit; *it.* petiit, expetivit, quaesivit; VIII. expetitum quaesitumve fuit; *it.* convenit, decuit.

بَغْيٌ Insolentia, rebellio.

بَقِيَ *Fut. I.* Reliquus, superstes fuit.

بَاقٍ *pro* بَاقِيٌ *Plur.* بَاقِينَ Reliquus, superstes.

بَكَى *Fut. I.* Flevit, deflevit.

بَلَدَ Substitit, commoratus fuit *in loco.*

بَلَدٌ Pars terrae habitatae, provincia, urbs, oppidum.

بَلْدَةٌ Provincia, urbs, oppidum.

بَلَغَ *Fut. O.* Pervenit *ad aliquem.*

بَنَى *Fut. I.* Struxit, aedificavit, condidit.

بَاحَ *Fut. O.* Apparuit, manifestus fuit. IV. communis juris fecit *rem*, et *cujusque* voluntati permisit.

مُبَاحٌ Cujusque cupiditati permissa *res.*

بَاعَ *Fut. I.* Vendidit *et* emit.

بَيْعٌ Venditio.

بِيعَةٌ *Pl.* بِيَعٌ Templum Christianorum, ecclesia.

بَيْنٌ Separatio, distantia. بَيْنَ Inter, in medio.

ت

تَبِعَ *Fut. A.* Sequutus, insequutus, persequutus fuit. VIII. id.

تَجَرَ *Fut. O.* Mercaturam exercuit.

تَاجِرٌ Mercator.

تُرْسٌ Scutum, clypeus.

تَتَرَّسَ Clypeum induit. V. Scuto indutus tectusque fuit.

تَرَكَ Reliquit, missum fecit, sivit, intermisit *aliquid.* تَرْكٌ *Nom. act.*

citum fecit, إِذْنٌ permissio, venia, licentia.

أَسَرَ *Fut. I.* Ligavit, constrinxit; cepit captivum, et captivum abduxit. أَسِيرٌ Bello captus, *Collect.* أَسَارَى et أُسَارَى.

اِسْمٌ Nomen. *R.* سَمِيَ.

آفَةٌ vid. أوف.

أَكَلَ *Fut. O.* Edit, comedit.

أَمَّ *Fut. O.* Petivit, contendit aliquo; praeivit exemplo suo docuitque et praecepit quid faciendum, praefuit.

إِمَامٌ Praeses, praepositus, antecessor, vid. not. ad vers. latin. p. 3.

أَمَرَ *Fut. O.* Mandavit, jussit, praecepit.

أَمِنَ Fidit, confisus, nixus fuit; *cc* عَلَى.

أَمِنَ Securus tutusque, sine metu fuit. IV. آمَنَ securum tutumque reddidit, protexit, *cca; et* fidem habuit, credidit *illi in eo quod dixit*, *cc* عَلَى *p.* X. securitatem et protectionem imploravit.

أُمَّهَةٌ *Pl.* أُمَّهَاتٌ Mater.

إِنْسَانٌ Homo, vir et femina.

أَهْلٌ Populus, homines qui ad aliquem vel hominem vel locum, vel ad regimen, professionem et institutum aliquod pertinent. أَهْلُ الحَرْبِ, أَهْلُ الكِتَابِ, vid. in حرب et كتب.

أَوْ Sive, aut.

أَوِفَ *seu* أَيِفَ Noxam passus est.

آفَةٌ Noxa, damnum.

ب

بِئْرٌ, Puteus.

بَأْسٌ Strenuitas, fortitudo, audacia; *it.* vehementia, adversitas, malum, injuria.

بَدَأَ Incepit, exorsus fuit, primus et primum fecit; *cc* ب *r vel c. Fut.*, *et c a p.* VIII. coepit, exorsus fuit.

بَدَلَ Mutavit, permutavit, substituit. II. *id.*

بَذَلَ Munifice dedit, donavit, erogavit, pependit.

بِرْذَوْنٌ, *et* بِرْذَوْنٌ, *e Persico* برزون

GLOSSARIVM
ARABICO-LATINVM.

Signa et Notae compendiariae, quae in hoc Glossario passim occurrunt, explicatae sunt in limine Glossarii, quod Institutionibus nostris ad fundamenta linguae Arabicae est adiectum.

ا

أَبَقَ *Fut. A. et I.* Aufugit *servus.*

أَبُو حَنِيفَة Nom. propr. Antistitis, *unius ex IV, qui sectas instituerunt primarias Muhammedanismi;* vid. not. ad vers. latin. p. 4.

أَبُو يُوسُف Nom. propr. Iurisconsulti celebris, vid. not. ad vers. latin. p. 4.

أَبَى *Fut. A. et I.* Recusavit, noluit, detrectavit.

اِتِّفَاق vid. وَفَقَ.

أَثِمَ *Fut. A.* Iniquitatem commisit, culpam commeruit, peccavit.

أَحَدٌ Unus, unicus.

أَخَذَ *Fut. O.* Cepit, accepit, sumsit, prehendit, comprehendit, continuit.

آخِرٌ *Ag. Conj. I.* Posterior, postremus, extremus; postremum, finis.

أَدَآءٌ Solutio, praestatio; res quae persolvitur, penditur, *aut* quae debita praestatur. *R.* أَدَّى II. persolvit, praestitit quod debebat.

إِذَا Quum, si, *temporis futuri.*

أُذْنٌ Auris.

أَذِنَ et أَذَنَ Aures praebuit, auribus captavit, audivit. أَذِنَ *et* permisit, veniam concessit, li-

Decima nona, ne ululatus tollant, si ipsis adversi quid accidat, nec palam ploratus faciant in funere propinquorum suorum.

Vicesima, ne emant servos Moslimos.

Addit in fine constitutionis, si unum alteramve illarum conditionum fefellerint, licere Moslimis eos necare, nullo, quo caedes redimatur, pretio ab illis exigendo.

Quiuta, ne res Moslimorum explorent, earumque statum infidelibus referant.

Sexta, ne si quis e propinquis eorum Islamismum amplecti velit, eum prohibeant.

Septima, ut Moslimos honorent.

Octava, ut Moslimis, tales si adsint, sedes suas concedant; sunt enim illorum sedes.

Nona, ne in vestitu et ornatu se Moslimis assimilent.

Decima, ne sibi nomina Moslimorum imponant.

Undecima, ne vehantur equis ephippiis instratis et frenatis.

Duodecima, ne arcus, sagittas, enses, et alia huiusmodi gerant.

Decima tertia, ne annulos signatorios gerant, quibus sint palae et sculpturae.

Decima quarta, ne vinum vendant, nec publice bibant.

Decima quinta, ne utantur vestitu idololatrarum.

Decima sexta, ne ostendant mores et consuetudines idololatrarum.

Decima septima, ne emant domos et aedes in vicinia Moslimorum.

Decima octava, ne mortuos suos prope sepulchra Moslimorum sepeliant.

E LIBRO

QVI INSRIBITVR

THESAVRVS REGVM,

AVCTORE

SEIID ALI HAMADANENSI

CVIVS SEPVLCHRVM SANCTVM HABEATVR.

Hae sunt conditiones, quas Omarus, cui Deus sitpropitius! in constitutione sua de iure tributariorum ipsis scripsit, ita ut, si illas fefellerint, vita et opes eorum promiscui iuris fiant.

Prima est, ne in terra Moslimica nova templa novasque synagogas erigant.

Secunda, ne collapsa restituant.

Tertia, nė prohibeant Moslimos iter facientes, ut ad illa di vertant (sive, illis pro diversoriis publicis utantur).

Quarta, ne detrectent Moslimos per triduum hospitio apud se recipere.

ipsi peregrini, qui non sunt Moslimi, dona mittunt, atque epicephalium, impendere debet in publicas Moslimorum utilitates, in munienda igitur loca hostibus exposita, pontes aedificandos, in salaria sustentandis magistratibus, praefectis et viris doctis Moslimicis necessaria, in stipendia denique militibus eorumque posteris persolvenda.

LXII. Quodsi pars Moslimorum ab imperio deficiat, et provincia aliqua potiatur, invitet eos Imamus, ut redeant ad communitatem et societatem reliquorum civium, illosque ab errore monitis revocare studeat, neque priusquam illi primi pugnam inferant, dimicationem cum iis subeat. Tum vero ita cum iis pugnet, ut eorum catervas dissipet, atque si iis exercitus sit, [ad quem vulnerati ipsorum sese recipiant] hos statim trucidet et fugientes persequatur. Si autem illis non est exercitus, eorum vulneratos neque occidat, neque fugientes persequatur, neque liberos captivos abducat, neque opes eorum pro praeda auferat.

LXIII. Haud est nefas in pugnando cum illis eorum armis nos uti; si Moslimis ea opus sint.

LXIV. Opes eorum Imamus asservatas retineat, nec eos illis reddat, neque distribuat, dum resipiscant (ad obsequium redeant); tunc eas illis reddat.

LXV. Si rebelles in terra, quam occuparunt, tributum decimasque exegerunt, ea Imamus non exigat secunda vice. Quodsi rebelles vectigalia in legitimos usus impenderunt, qui illa solverunt debito suo satisfecisse sunt reputandi; sin minus, edoceat (Imamus) populum suum, quid Deo O. M. debeant.

---

acquisivit, dum ab Islamo defecit, in aerarium publicum sunt transferenda.

LIX. Si aliquis qui ab Islamo descivit, in terra non Moslimica sedem figit, et iudex decrevit, illum infidelibus sese adiunxisse, liberi sunto servi eius, qui post mortem demum illius manumittendi fuissent, liberae item sunt matres liberorum eius, nec solvenda sunt, quae ipsi debentur. Quae vero acquisivit dum Islamo addictus fuit, transeunt ad haeredes suos Moslimicos. Aes alienum quod contraxit, dum Islamo addictus fuit, persolvendum est de eo, quod sibi acquisivit, dum Moslimus fuit; quod vero aeris alieni contraxit postquam defecit, solvendum est de eo, quod ab illo inde tempore sibi acquisivit.

LX. Cum quis aliquid emere, aut vendere, aut de suis opibus quidquam aliam in rem impendere instituerit, id, dum in defectione ab Islamo est, irritum manet. Cum vero ad Islamum redierit, omnia illa rata fiunt. Quodsi in terra non Moslimica moritur aut occiditur, pacta quae inivit, secundum Abu-Hanifa, sunt irrita. Si aliquis qui a fide defecit, postquam decretum fuerit, eum sese infidelibus adiunxisse, redeat Moslimus in terram Moslimicam, potest quae de suis opibus in manibus haeredum suorum invenit, sibi vindicare. Si femina, quae ab Islamo defecit, dum in defectione est, de suis opibus quidquam in certos usus impendi statuit, id ratum haberi potest.

LXI. Christiani tribus Tagleb pendant eleemosynae duplum, quod pendunt Moslimi, exigaturque quoque ab eorum mulieribus, sed non item ab infantibus. Quidquid tributi colligit Imamus, quodque de Taglebitis exigit, tum quae

LII. Haud licet (Christianis et Iudaeis) in ditione Moslimica nova templa aut novas synagogas condere. Si vero vetusta templa et synagogae corruant, illa restituere licet.

LIII. Tenentur tributarii in clientelam recepti a Moslimis sese distinguere in vestitu, in iumentis, in ephippiis, et pileis; neque equis vehi, neque arma gerere iis licet.

LIV. Si quis epicephalium solvere recusaverit, aut Moslimum occiderit, aut prophetam cui sit pax! verbis probrosis petiverit, aut cum Moslima scortatus fuerit, tali delicto pactum eius non rumpitur. Non irritum fit pactum, nisi in terra non Moslimica sedem figat, aut locum aliquem (quem Moslimi tenent) expugnet, et adversus nos bellum gerat.

LV. Si quis ab Islamo deficit, exponatur ei doctrina Islamica, et si in ea ipsi dubii aliquid sit, edoceatur, ipse vero triduum concludatur in carcere. Quodsi ad Islamum redierit bene est, si non, occidatur. Si quis talem, qui ab Islamo defecerit, occidat antequam doctrina Islamica ei exposita sit, magnopere quidem id est improbandum, neque tamen propterea adversus illum, qui eum occidit, est quidquam decernendum.

LVI. Mulier si ab Islamo defecerit, non occidatur, sed in carcere detineatur dum ad Islamum redierit.

LVII. Qui ab Islamo deficit, hoc ipso amittit opum suarum possessionem, quam tamen recuperat, si ad Islamum redierit.

LVIII. Cum aliquis, qui ab Islamo desciverit, talis moritur occiditurve, ea quae acquisivit dum Islamum professus est, transeunt ad haeredes suos Moslimicos. Illa vero quae

XLIV. Cum quis tributarius Islamismum amplexus fuerit, exigatur ab eo et post idem tributum, quod antea solvit.

XLV. Licet Moslimo a tributario sub clientelam recepto fundum tributarium redimere, quo facto ab emtore tributum est pendendum. Decimae de proventu terrae tributariae non penduntur.

XLVI. Epicephalium, sive capitis exactio, duplicis est generis. Est, quae imponitur mutuo consensu et pactione, ubi et quantum sit pendendum conventione definitur.

XLVII. Aliud epicephalium est, quod prior imponit Imamus, cum infideles vicerit, eosque in suis possessionibus confirmaverit. Tunc imponat diviti, opibus conspicuo, XLVIII. Dirhemos per singulos annos, ita ut singulis mensibus quatuor Dirhemos solvat. Ei, cuius opes sunt mediocres, imponat XXIV. Dirhemos, de quibus singulis mensibus solvat duos. Pauper vero, qui operae faciundo vitam sustentat, pendat XII. Dirhemos, singulis mensibus unum.

XLVIII. Epicephalium imponatur Iudaeis et Christianis, Magis et idolorum cultoribus e barbaris; sed idolorum cultoribus inter Arabes non est imponendum, neque rebellibus.

XLIX. Epicephalium non est exigendum a feminis, neque ab infantibus, nec a mutilis, nec a coecis, nec a pauperibus, qui opus non faciunt, nec a monachis, qui hominibus sese haud immiscent (vitam solitariam degunt).

L. Si quis, qui epicephalium pendere tenetur, Islamismum amplectitur, illud protinus ei remittitur.

LI. Si quis duorum annorum epicephalia debet, illa coniunguntur ita, ut tantum unius anni epicephalium solvat.

Ager Basrensis, eodem illo Abu-Iosepho referente, est decumanus consensu sociorum prophetae.

XLI. Mohammedes, cuius misereatur Deus! statuit, si quis terram quam nemo possidet, culturae aptam reddiderit puteo, quem foderit, aut fonte, quem in illam derivaverit, aut aquis Tigridis Euphratisve, vel alius maioris fluvii, esse eam decumanam; eam vero terram, quae culturae idonea reddita fuerit canalibus a Persis effossis, qualis est Regius et Iesdedscherdicus, esse tributariam.

XLII. Tributum, quod Omarus, cui Deus propitius sit! territorio Iracae Arabicae imposuit, tale est: Dscharib (i. e. ager qui CCCLXXXIV. modiis frumenti conseri potest), et aquâ irrigatur, pendet Cafisum Haschemicum, id est Saaum *), et Dirhemum **); Dscharib terrae pastioni aptae, quinque Dirhemos; Dscharib vineae aut palmeti, decem Dirhemos. Aliis fundis pro ratione proventus tributum imponitur. Si quis fundus solvendo tributo non par sit, imminuat illud Imamus.

XLIII. Si terra tributaria aquâ inundata aut imminuta fuerit, aut segetes eius noxâ aliquâ fuerint corruptae, possessor non tenetur tributum pendere. Si vero dominus eam colere neglexerit, solvendum est ei tributum.

---

*) *Saa* Lexica dicunt esse mensuram aridorum, quatuor modios continentem, qualium unus 1⅕ libras pondere aequat. Varias de hac mensura sententias retulit Makrizi in libro *de legalibus Arabum ponderibus et mensuris*, quem edidit O. G. Tychsen Arabice Rostoch. 1800. 8. p. 24., et Gallice vertit Silvestre de Sacy (1802. 8.) p. 38 seqq.

**) Numus argenteus, quorum XX., subinde XXV., valebant Dinarum aureum unum.

sunt Moslimi, potiantur, impendenda sunt in publicam utilitatem Moslimorum, haud aliter atque tributum, seu reditus regni.

XXXVIII. Omnis Arabiae ager est decumanus. Protenditur autem Arabia inde ab aqua Odhaib *) usque ad fines Hedschrae in terra Yemen, et a Mahrah **) usque ad fines Syriae. *Territorium* Iracae Arabicae vero est tributarium: protenditur autem illa inde ab aqua Odhaib usque ad clivum Hholwanae ***), et inde ab Alatha usque ad Abbadan ****). Agri Iracae sunt possessiones incolarum, qui illos vendere, atque arbitrio et potestate libera in iis uti possunt.

XXXIX. Omnis terra, cuius incolae Islamismum amplectuntur, aut quae vi armata est occupata et inter milites distributa, est decumana. Quae vero expugnata incolis possidenda relinquitur, est tributaria.

XL. Si quis terram culturam nondum expertam colat, ea, secundum Abu-Iosephum, aestimatur e tractu vicino. Si igitur agri vicini sunt tributarii, fit talis et ipsa. Si autem agros decumanos sibi vicinos habet, fit et ipsa decumana,

---

*) Nomen loci in provincia Arabiae *Nedschd* (نَجْد), de quo Abulfeda in Descript. Arab. (in Rommelii Commentat. p. 82.) haec refert: „*Al-Odhaib*, quae est aqua, et quidem prima, quae occurrit in deserto homini tendenti a Cadesia ad Cufam, et volenti Meccam proficisci.“

**) Provincia Arabiae australioris, vid. Rommel. l. l. p. 32.

***) Urbs Babyloniae, s. Iracae Arabicae. Est extrema Iracae huius urbs in orientem borealem ultra Tigridem sita, unde ad montana Persiae confinia adscenditur.

****) Oppidum ad ostium Tigridis in mare Persicum se effundentis.

sibi delegit (ante distributionem). Atque cognati quidem prophetae, cui sit salus! qui cum ipso viverent, praedae partem meriti sunt ob auxilium, quod ipsi praestiterunt, qui autem post eum, ob paupertatem.

XXXV. Si unus et alter in terram hostilem praedatum irruunt sine permissu Imami, et quidquam inde secum abducunt, quinta pars de eo non capitur. Si vero agmen armis instructum incursionem facit, et aliquid secum asportat, solvenda est quinta pars, etiamsi Imamus potestatem illi non fecerit.

XXXVI. Si quis Moslimus mercator ingrediatur terram hostilem (i. e. talem, quam non Moslimi tenent), haud licet ei incolarum opibus aut vitae damni quidquam inferre; si vero iis per fraudem quidquam abstulerit, fit quidem ipsi proprium; sed iubeatur illud stipitem erogare in pauperes.

XXXVII. Si quis peregrinus, qui non est Moslimus, ad nos veniat, securitatem et protectionem implorans, haud licet ei integrum annum in ditione nostra commorari, quin edicat ei Imamus, si integrum annum apud nos commoretur, imperandam ipsi esse capitis exactionem, quae, si maneat, ab eo est exigenda; tum fit tributarius in clientelam receptus; nec permittitur ei in ditionem hostilem redire. Si vero redierit, reliqueritque depositum apud Moslimum, aut tributarium in clientelam receptum, vel quod alii ipsi debent, tum, si redierit, sanguis eius sit cuiusque lubitui permissus; sua bona autem in ditione Moslimica relicta quod attinet, eorum sors pendet a sorte possesoris. Nam si in bello capitur aut occiditur, quae ipsi debentur exstincta sunt, deposita autem eius addicuntur fisco. Quodsi Moslimi non in bello bonis alienorum, qui non

XXXII. Si quis terram hostilem eques ingressus fuerit, equum autem suum amittat; ei portio equitis debetur. Qui vero pedes fuerit terram hostilem ingressus, et postea equum sibi comparaverit, ei sors peditis debetur.

XXXIII. Servis, feminis, tributariis et infantibus praedae sors assignatur nulla. Attamen licet iis aliquid dono dari, quantum quidem Imamo visum fuerit.

XXXIV. Quintam praedae partem quod attinet, dividatur ea in tres partes aequales, quarum prima iis qui parentibus sunt orbati, secunda pauperibus, tertia peregrinatoribus sublevandis est destinanda. Iis accensentur pauperes e familia prophetae, qui reliquis sunt praeferendi; eorum vero ditioribus nihil detur. Quodque attinet ad mentionem Dei in praecepto de quinta praedae parte, inservit illa tantum modo auspicando sermoni benedicendo per nomen eius *). Portio prophetae, cui sit salus! morte eius cessavit; quod ipsum valet de ea praedae parte, quam propheta, tanquam dux exercitus,

---

*) Praeceptum illud exstat in Corano VIII, 42.; et his verbis est conceptum: *Cum praedam feceritis* (in bello), *scitote, quintam eius partem deberi Deo, et legato* (eius) *eiusque cognatis, orphanis, pauperibus, et peregrinatoribus.* Quibus verbis quum videri possit assignari et Deo ipsi praedae portionem, monetur hic, dictionem لِلَّهِ praemissam esse tantummodo tanquam benedicendi formulam; vel, omnem illam quintam praedae partem, inter legatum Dei, s. Mohammedem, eiusque cognatos, orphanos, pauperes et peregrinatores distribuendam, pro portione Deo sacra esse habendam. Quae quum ita sint, و τῷ لِلرَّسُولِ praefixum valebit *videlicet*, ut vertendum sit: *quintam eius partem deberi Deo*, videlicet *legato eius*, et quae deinceps sequuntur.

XXVI. Non est improbandum, si Imamus fervente proelio militibus donum extraordinarium de praeda assignet, ut eos ad pugnandum incitet, et edicat: quicunque hostem occiderit, ei sunto eius spolia. Vel dicat cohorti: assigno vobis quartam praedae partem, deducta parte quinta. Non vero assignet dona extraordinaria postquam praeda in terram Moslimicam advecta fuerit, nisi de quinta parte.

XXVII. Si militibus pugnantibus (Imamus) spolia non assignet, pertinent ad praedam in universnm, e qua milites et alii aequales partes accipiunt.

XXVIII. Spolia sunt quidquid occisus vestium, armorum curruumque secum habuerit.

XXIX. Cum Moslimi terram hostilem relinquunt, haud licet iumentis de praeda pabulum praebere, neque ipsis de eadem comedere licet.

XXX. Si apud aliquem superfuerit (de praeda) pabuli aut eduliorum quidquam, id reddere debet ad reliquam praedam.

XXXI. In dividenda praeda Imamo hoc est observandum, ut seposita prius quinta eius parte, partes quatuor reliquas inter milites, qui praedam fecerunt, distribuat. Atque equiti quidem portionem duplicem, pediti vero unam tantum impertiendam esse, statuit Abu-Hanifa. Verum ex Abu-Iosephi et Mohammedis, qnorum Deus misereatur! sententia, equiti triplex portio, et pediti unica debetur. Sed equiti nonnisi pro uno equo sors assignatur; et pares reputantur equi viliores et nobiliores. Pro camelo autem vel mulo sors nulla assignatur.

sua terra asservant, iure eas possident. Ea terra si postea potiantur Moslimi, reperiantque illas ante praedae divisionem, redeunt ad possessores priores absque ulla, quae ab iis praestanda sit, compensatione. Si autem possessores priores sua reperiunt post factam praedae divisionem, possunt ea, si ipsis libuerit, pro pretio ab ipsis solvendo capere. Quando mercator in terra hostili emerit tale quid (quod prius Moslimus possederit), afferatque in terram Moslimorum; ille qui prius possedit potest pro lubitu sibi sumere, soluto mercatori pretio eo, quo illud emit, aut ipsi relinquere.

XXII. Quando hostes aliqua nostrarum terrarum vi armorum potiuntur; non fiunt domini manumissorum nostrorum, uxorumque nostrarum, liberorum nostrorum eorumque qui se ipsi redemerunt; nos vero si illos vicerimus illorum omnium domini evadimus.

XXIII. Quando aufugit servus Moslimus ad hostes, iique eum capiunt, non habent ius dominii in eum, secundum Abu-Hanifa, cuius misereatur Deus! Verum e duorum discipulorum sententia habent ius dominii in eum. Si autem iumentum ad hostes aufugerit et ab iis capitur, iure illud possident.

XXIV. Quando Imamo non suppetunt iumenta, quibus praeda avehatur, dividat eam inter milites in modum depositi, ut illam in terram Moslimicam vehant; tum illam ab iis recipiat et distribuat.

XXV. Non licet de praeda quidquam vendere ante eius distributionem. Qui ex militibus in terra hostili moritur, non habet ius in praedam; si vero quis moritur, postquam praeda in terram Moslimicam advecta est, haeredibus eius praedae portio debetur.

neque vero ea licet mutilare aut relinquere. Praedam non dividat in terra hostili, nec antequam in terram Moslimicam redierit. In praedae distributione auxiliares et exercitus aequas partes accipiunt.

XVIII. Si Moslemis sese iungunt auxiliares copiae in terra hostili antequam praeda in terram Moslemicam ducatur, eius sunt participes aeque atque illi. Iis qui exercitum sequuntur, nisi pugnaverint, praedae pars non debetur.

XIX. Quodsi vir liber, aut femina libera, ei qui non est Moslimus, aut singulo, aut agmini, aut praesidiis arcis urbisve alicuius securitatem promiserit; servanda est promissa securitas, nec licet ulli Moslimorum illos occidere, nisi illa sit damnosa; et tunc Imamus illam irritam declaret.

XX. Non licet tributario, aut captivo, aut mercatori, qui ad illos pervenerit, securitatem promittere. Neque licet servo, secundum Abu-Hanifa, et Abu-Ioseph, quibus Deus sit propitius! nisi herus illius ipsi pugnare permiserit. Mohammed vero, cuius Deus misereatur! securitatem a servo promissam valere statuit.

XXI. Cum Turcae in terram Romanorum (Graecorum)*) incursionem faciunt, et ex illis captivos abducunt, eorumque opes capiunt, cedunt in eorum possessionem; quodsi vero nos postea Turcis potiamur, nobis cedit, quidquid illorum invenimus. Si autem illi nostris opibus potiantur easque in

---

*) Nomine *Rum* intelliguntur Graeci, Imperatoribus qui Constantinopoli sedem habuere, subditi. Abulfedae *Er-Rum* est ille terrarum tractus, qui Graecis ἡ *Ανατολὴ*, unde *Natolia*, nobis vulgo *Turcia Asiatica* dicitur. Cf. A. SCHULTENSII *Ind. Geograph.* ad Vitam Saladini a se edit. voc. *Rum*, et *Rumiaeorum Provinciae*.

XIII. Cum regione hostili potimur, fundi eius, uxores cum foetibus, et liberi adulti tanquam praeda aerario publico addicuntur.

XIV. Non licet ab hostibus arma coëmere, aut eos illis instruere.

XV. Secundum Abu-Hanifa *), cui Deus sit propitius! haud licet captivos commutando redimere. Sed Abu-Ioseph et Mohammed **), quibus Deus sit propitius! captivos Moslimos commutando redimere permittunt; neque vero benignitas erga illos modum excedat.

XVI. Quando Imamus regionem vi armorum in potestatem suam redigit, potest eam pro arbitrio vel inter milites dividere, vel incolis possidendam relinquere, quibus tunc tributum imponat. Quodque captivos attinet, potest eos pro lubitu occidere, aut servos capere, aut liberos dimittere, ita tamen, ut eos Moslimis tributarios reddat.

XVII. Non licet captivos in terram hostilem remittere. Cum Imamus e terra hostili in terram Moslimicam est rediturus, habetque secum iumenta aliaque impedimenta, quae domum transportare nequit; illa occidantur aut comburantur,

---

*) Hic est pater unius de quatuor sectarum orthodoxarum inter Mohammedanos, quae inter se differunt de conclusionibus legalibus et dubiis sub disquisitionem cadentibus. Vid. de illo Ed. Pocockii *Specim. Hist. Arab.* p. 25. et 291. edit. sec. Oxon. 1806., et Car. Hamilton *Discurs. praeliminar. ad Hedaya* (vid. Praefat.) Vol. I. p. XXIII. Vid. et Muradgea d'Ohsson *Descript. Imperii Osmanici.* P. I. p. 20. vers. german.

**) Iurisconsulti magnae inter Mohammedanos auctoritatis, qui secundo aerae Mohammedanae seculo vixere. Vid. de iis plura apud Hamiltonum l. l. p. XXXIII.

IX. Si Imamo *) visum fuerit pacem facere cum hostibus, aut cum parte eorum, idque rationibus Moslimorum conducat; non est reprehendendus. Quodsi pacem cum iis fecerit ad certum temporis spatium, tum vero intellexerit, esse e re Moslimorum, pactum rumpere; id illis renunciet, et renovet bellum. Si autem primi dolo malo ruperint pactum, redintegret bellum, nulla prius renunciatione illis facta. Quod tamen tunc tantum fiat, si communi consensu pacem fregerint.

X. Quodsi servi hostium ad exercitum Moslimorum transeant, liberi sunto.

XI. Non est criminosum, si milites Moslimi in terra hostili pabulantur, et quidquid eduliorum inveniunt, comedunt, aut lignum oleumve in suos usus convertunt, et cum armis, quae reperiunt, pugnant, et id omne quidem nulla praedae partitione facta. Neque vero de illis quidquam vendere aut commutare licet.

XII. Si quis ex hostibus Islamum amplectitur, securitatem hoc ipso obtinet pro se, pro infantibus suis minorennibus, et pro omnibus suis opibus, sive sint in manu sua, sive in manu Moslimi aut tributarii depositae.

---

*) Nomen Arabicum *Imam* denotat proprie *antecessorem*, quem alii sectantur ac imitantur, peculiariter qui praeit populo sacros ritus, Sacrorum antistitem. In hoc vero Tractatu per Imamum intelligitur ille, qui summa cum auctoritate toti populo praeest tam in rebus sacris, quam in civilibus et politicis, ut Imperator Osmanorum. Apud Mohammedanos enim illae dignitates in unam personam collatae sunt; quare dicere solent, Prophetam suum (Mohammedem) imitatum fuisse Mosen, qui et in rebus civilibus Israelitis praeerat et simul rationem cultus divini praescripsit, non Iesum, qui regnum suum non esse huius mundi confessus est. Vid. Muradgea d'Ohsson *Descript. Imper. Osman.* P. I. p. 144. vers. germ.

mum amplectendum. Si annuant, abstineant Moslimi ab iis debellandis; si vero recusent, ad tributum persolvendum illos vocent; quod quum solvunt, eadem iis, quae Moslimis, esto securitas, et quae Moslimi, eadem praestent illi.

IV. Haud licet debellare eos ad quos non prius invitatio ad Islamum pervenit, nisi postquam invitati fuerint.

V. Laudabile est, eos, ad quos invitatio ad Islamum prius venit, cui vero non annuerunt, iterum invitare. Si vero et tunc recusent, Moslemi, implorato contra eos divino auxilio, bellum iis inferant, impugnent eos instrumentis bellicis, comburant domos eorum, aquarum inundationes iis immittant, et corrumpant sata eorum.

VI. Non est criminosum Muslemis sagittas iaculari in hostes, etsi in iis sit captivus aut mercator Muslemus, aut si illi infantibus aut captivis Muslemis pro scutis utuntur; non abstineant propterea ab emittendis in illos telis, sed progrediantur tela in hostes iaculantes.

VII. Non est criminosum Muslemis, uxores et Corani exempla secum in expeditionem ducere, si exercitus satis fit fortis, ut illis securitatem praestare possit; in reprehensionem vero incurrunt, si illa secum ducunt cum turma, quae non sufficit ad securitatem iis praestandam. Non licet mulieri pugnare sine mariti permissu, neque servo sine permissu domini, nisi irruat hostis in terram Moslimicam.

VIII. Non decet Moslimos datam fidem fallere, aut dolose agere, aut homines mutilare, aut mulieres, senes, decrepitos, infantes, coecos, claudos, occidere, nisi unus aut alter horum consiliis suis bellum iuverit, aut mulier sit regina. Neque occidere licet insanos.

INSTITVTIONES

IVRIS MOHAMMEDANI

CIRCA BELLVM CVM IIS QVI AB ISLAMO SVNT ALIENI.

I. Bellum contra eos qui ab Islamo sunt alieni est tale a Deo iniunctum officium, cui vicario modo satis fit. Quodsi pars Moslimorum illud implet, non tenentur reliqui; si vero ne unus quidem, illius neglectu crimini sunt obnoxii omnes. Oppugnare infideles oportet, etiamsi nos non primi sint aggressi.

II. Non tenentur ad bellum sacrum proficisci infantes, servi, feminae, caeci, claudi, manibus truncati. Si vero hostis in terram Mohammedanam irruit, ad eum propulsandum omnes Moslimi surgere debent. Tunc egrediatur uxor sine permissu mariti, et servus sine permissu domini.

III. Quando Moslimi ingrediuntur terram hostilem, urbemque aut arcem obsidione cingunt, invitent incolas ad Isla-

ribus et certis demonstravit TH. CHR. TYCHSEN, Vir Illustris, in Commentatione, *qua disquiritur, quatenus Mohammedes aliarum religionum sectatores toleraverit,* rel., quae legitur in *Commentatt. Societ. Reg. Goetting.* Vol. XV. 1804. p. 152 seqq.

Dabam Lipsiae d. XII. Octob. MDCCCXXIII.

Quae Codurii libello subiuncta sunt e Seid Ali, Hamadanensis, *Thesauro regum*[4]) excerpta, reperi in codicis 27 (nunc 152) folio 185 verso ad marginem adscripta. Consentiunt maximam partem cum iis, quae Ockley in *Historia Saracenica* P. I. p. 268 vers. teuton. ex auctoris Arabici anonymi *Historia Terrae Sanctae* (Ms. Pocock. no. 362) attulit[5]); plane vero sunt contraria commenticiis illis Mohammedem inter et Christianae fidei cultores conditis pactionibus, quae sub nomine *Testamenti Mohammedis* circumferuntur[6]), quas vero, diligenti instituto examine, minime genuinas, sed spurias confictasque esse, rationibus et plu-

4) Vid. de hoc libro Herbelot *Biblioth. Orient.* s. v. *Dhekirat almoluk.* Quod vero ibi auctor anno 78 aerae Mohammed. mortuus legitur, dubio procul typothetae errori debetur.

5) Eadem illa, quae Christianis in ditione Mohammedanorum habitantibus observanda praescripsit Omarus, nonnullis praeceptis additis, retulit de Hammer in libro supra not. 3 laud. *des Osman. Reichs Staatsverfass.* P. I. p. 183 seqq., qui et p. 185. testatur, pleraque illorum praeceptorum etiamnum observari.

6) Editum est Parisiis 1630. in quat., Lugd. Batav. 1655 a Io. Georg. Nisselio, et Hamburgi 1690 ab Abr. Hinckelmann; vid. C. F. Schnurreri *Biblioth. Arab.* p. 443.

Nec deesse speramus, quibus gratum fuerit, se fontem iam ipsum adire posse, nec necesse habere interpretibus fidere. Textum Arabicum ex duobus, quorum nobis facta erat copia, codicibus inter se collatis, omni qua potuimus fide et diligentia describi curavimus, notisque vocalibus instruximus, et Versus, sive paragraphos, in textu Arabico signo ـه primis vocibus imposito notatos, numeris distinximus. Praeterea, quum hic libellus ob styli Arabici simplicitatem et puritatem apprime idoneus sit, in quo legendo sese exerceant linguae Arabicae studiosi ii, qui primis elementis egressi sua ipsi industria paullatim maiorem paratioremque Arabici sermonis copiam sibi acquirere cupiunt, ut in tanta lexicorum Arabicorum, quae facile comparari possint, penuria illorum commodis inservirem, adieci omnium quae in textu Arabico reperiuntur, vocabulorum Indicem, cum eorum interpretatione Latina.

Magdeburg. 1729, in quatern. Usus est Callenberg potissimum codice Arabico Ms. bibliothecae orphanotrophei Halensis, qui continet *Abu Leithi* (ابو ليث), Iuris Consulti Hanefitici, *Thesaurum Iurisprudentiae* (خزانة الفقه). De auctore eius operis vid. HERBELOT *Biblioth. Orient.* sub *Abulaith*, et quae addiderunt Reiskius et H. A. Schultens, in Vol. IV. operis Herbelotiani Hagae Comit. 1777. in quatern. editi.

ram a peritis harum rerum arbitris supervacaneam iudicari vereor, quum Arabice haec nondum sint edita.

---

sarum, complectebatur.“ Quanam vero lingua sit conscriptus, quis libri auctor, quaenam eius epigraphe, quo tempore et loco sit editus, siluit. Mirum, pro جزية *tributum* in Dissertatione Relandiana constanter exhiberi جبجة (p. 14. latinis literis *Sjesje*) quae est vox nihili. In opere *Hedaya* dicto (vid. supra Not. 1.) leges quae bellum, quod vocant sacrum, spectant, tradit Liber *nonus* inscriptus: *Al-Seyir or the Institutes*, Vol. II. p. 139 seqq. Easdem illas ex opere, cui epigraphe *Multeka el-ebhar*, i. e. Confluxus marium, excerptas dedit Ioseph. de Hammer, in libro cui titulum fecit: *Des Osmanischen Reichs Staatsverfassung und Staatsverwaltung* (Wien, 1815) P. I. p. 162 seqq. Quem novem annis prius ab eodem Viro Illustri e Turcico sermone in nostrum conversum edidit Ioa. de Müller libellus, ita inscriptus: *Die Posaune des heiligen Kriegs aus dem Munde Mohammed('s) Sohns Abdallah des Propheten*, Leipz. 1806 in octon., non tam leges continet, quam adhortationes ore propagatas, quibus ad strenue debellandos a se alienos incitavit Mohammedes et inflammavit suorum animos. Duobus postremis libri Capitibus victoriae recensentur, quas et ipse Mohammedes, et plures suae sectae principes de Christianis aliisque sibi adversariis reportarunt (usque ad finem Seculi XIII nostrae aerae), atque nomina eorum, qui pro Mohammede et sua causa animose et fortiter in proeliis pugnarunt. Quaedam denique, quae ad bella Mohammedanorum cum Christianis spectant tradit libellus hac insignitus epigraphe: *Iuris circa Christianos Muhammedici particulae. E codicibus Moslemorum eruit et publicae disquisitioni exposuit* Io. Henr. Callenberg, Philos. Prof. Extraord., *Respondentis munus obeunte* Ludov. Christ. Vockerodt, Gothano, Theol. Cultore et Paedag. Reg. Collega, Halae

certius intelligerem, contineri ea, quam diximus, libri Coduriani parte non tantum talia, quae proprie ad bellum spectant, verum omnino totum ius belli et pacis Mohammedanorum, esseque illam tum ad historiam, tum ad politicam Mohammedorum propius cognoscendam haud exiguae utilitatis. Discimus enim inde, *quam primi post* Mohammedem Arabum Imperatores in aggrediendis subiugandisque populis inierint rationem, et quos armis subegerunt et in suam redegerunt ditionem, quomodo tractarint. Ea vero, quam primi illi Imperatores instituerunt, via, qui eos sequuti sunt, perrexerunt, necdum, quae Codurius tradidit leges, sunt abrogatae. Atque eae quidem inter nos haud plane incognitae erant; praesertim ADR. RELANDUS plura de iuribus, quae sibi observanda esse ducunt Mohammedani, quando cum Christianis et aliis religionis suae hostibus iis res est, docte et dilucide exposuit [3]. Neque tamen propterea hanc nostram ope-

---

3) In Dissertatione *de Iure militari Mohammedanorum contra Christianos bellum gerentium*, in *Dissertatt. Miscellanear.* P. III. p. 1 seqq. Fontem qnod attinet, unde sua hauserit Relandus, de eo nil dicit, nisi „esse codicem manu scriptum, in quem inciderit, qui ordine concinno praecipua, quae ad hanc materiam illustrandam faciebant, maxime juxta mentem Iurisconsultorum Indorum et Per-

magnaeque suo tempore dignitatis, ut qui sectae suae per Iracam Raiisatum (i. e. munus ephori) adeptus est. Auctor hic est illius celeberrimi libri, qui, cognominis patri suo, vulgo usurpatur Coduricus; derivatum id nomen est a plurali *Codur*, vocis singularis *Kidr* (h. e. olla). Negat tamen Cadi Schams-ed-din Ibn. Chalican rationem huius appellationis nosse.“ Huius igitur celebris Antecessoris libri, nostratibus adhuc vix nomine cogniti, codices duos bibliothecae Regiae Dresdensis [2]), pro sua humanitate et bonas literas promovendi studio, mihi utendos benignissime concessit Beigelius, Vir Illustris, qui ipse auctor mihi suasorque exstitit, ut eam libri partem, quae de debellandis iis, qui a Mohammedana secta alieni sunt, praecepta tradit, in publicam lucem proferrem. Ego vero peritissimo adhortatori eo lubentius sum obsequutus, quo

---

nis قدُورى litera sit animanda, dissentiunt codices, aliis *Fatha* aliis *Dhamma* exhibentibus.

2) No. 27 olim, nunc 152, finitus prima die mensis Muharrem anni 1032 (1622), 8vo oblong., et Num. 126 olim, nunc 157, finitus die 20 mensis Muharrem, anni 1052 (1642), 4to. Quorum codicum priorem „bonae notae“ esse dicit Reiskius in Catalogo CXXXV. Mss. Orientali biblioth. Reg. Dresd. in *den Memorabilien* a S. V. Paulo editt. P. IV. p. 7.

Christ.) obiit Abùl Hosein Ahmed, filius Muhammedis, filii Hamedi, vulgo Codurensis appellatus, Nisaburae natus anno CCCLXII, vir magni ubique nominis,

جاهه وصنّف كتابه المسمى بالقدورى المشهور ونسبته الى القدور جمع قدر قال القاضى شمس الدين ابن حلكان ولا اعلم وجه نسبته اليها Omissum est in textu Arabico النيسابورى, quod in versione expressit Reiskius. Porro pro حمد Reiskius coniicit legendum حميد, vel potius حمدان, quod nomen exhibet Raud (روض الاخبار). In B. F. TYDEMAN *Conspectu operis Ibn Chalicani de vitis illustrium virorum* (Lugd. Bat. 1809. in quat.) p. 126 legitur: ابو الحسين احمد بن محمد الفقيه الحنفى المعروف بالقدورى... Et in Nota: „Natus A. 362. obiit ببغداد A. 428." HERBELOT in *Biblioth. Orient.* p. 230. edit. prim. haec habet: „CADURI, Surnom d'Ahmed Ben Mohammed, qui est l'Auteur d'un commentaire sur le livre nommé *Adab al Cadhi*, qu'il explique selon les sentimens d'Abu Hanifah. Il a composé aussi le livre intitulé *Magmà al Baharain*, qui a été abregé par Nassafi. Cet auteur mourut l'an de l'Hegire 438 (falso pro 428)." Denique CAR. HAMILTON in *the Preliminary Discourse* ad Opus quod inscribitur: *The Hedaya, or Guide; a Commentary on the Mussulman Laws: translated by order of the Governor General and Council of Bengal* (IV Voll. in quat. Lond. 1791.), Vol. I. p. XXXVI. inter libros, quorum in *Hedaya* frequentius fit mentio, et nostrum recenset hisce verbis: „The Commentary of *Kadooree* (which is sometimes simply termed *Kadooree*) takes its title from the patronymic appellation of the author *Ahmed Bin Mohammed Kadooree.* It is a Commentary upon a previous work of *Aboo Yoosaf*, intitled *Adab al-Kazee*, or *duties of a magistrate*, and is considered as of high authority by the sect of *Haneefa.* It was published about A. H. 420; the place of is publication uncertain." De Vocali, qua prima nomi-

LECTORI

S.

In tanta, qui Iuris scientiam e disciplina Mohammedis sectatorum tradunt, librorum Arabicorum multitudine, Codurii opus, cuius specimen nunc primum edimus, inter primos locum tenet, plurimumque apud suos auctoritatis habet. De auctoris vita, fatisque nil dicere habeo, nisi pauca haec, quae in Annalibus ABULFEDA refert[1]: „Anno CCCCXXVIII (MXXXVI aerae

1) T. III. p. 92 ed. Reisk. Adler. فى سنة ثمان وعشرين واربعماية
توفى ابو الحسين احمد بن محمد بن حمد القدورى الحنفى.ولد سنة
اثنين وستين وثلثماية انتهت اليه رياسة اصحاب ابى حنيفة بالعراق وارتفع

INSTITVTIONES
IVRIS MOHAMMEDANI

CIRCA

BELLVM CONTRA EOS

QVI AB ISLAMO SVNT ALIENI.

E

DVOBVS AL-CODVRII CODICIBVS

NVNC PRIMVM

ARABICE EDIDIT, LATINE VERTIT, GLOSSARIVM ADIECIT

ERN. FRID. CAR. ROSENMÜLLER

THEOL. D. LL. OO. IN UNIV. LIPS. P. O.

LIPSIAE

SVMTIBVS IO. AMBROS. BARTHII,

MDCCCXXV.

ANALECTA

ARABICA

EDIDIT

LATINE VERTIT ET ILLVSTRAVIT

ERN. FRID. CAR. ROSENMÜLLER

THEOL. D. ET LITT. OO. IN ACAD. LIPS. P. P. O.

PARS PRIMA.

LIPSIAE

SVMTIBVS IO. AMBROS. BARTHII,

MDCCCXXV.